ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకటితము - సంఖ్య 3౬

శ్రీరస్తు.

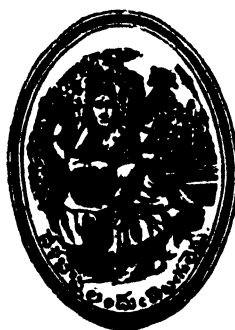
ఆంధ్రకౌముది.

ఇది

గణపవరపు వేంకటపతికవి

ప్రణీతమగు

సర్వలక్షణశిరోమణిలోని వ్యాకరణాంశసమాలిక.

పరిషత్పత్రికనుండి పునర్ముద్రితము

కాకినాడ

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే ప్రకటితము.

1935

వెల 12 అణాలు.

కాకినాడ ముద్రాక్షరశాల.

గ్రంథప్రశంస.

ఈగణపవరపు వేంకటపతికవి, నందవర బ్రాహ్మణశాఖకుఁ జేరినవాఁడు. వసిష్ఠగోత్రజుఁడు. ఆశ్వలాయనసూత్రుఁడు. ఈతని తండ్రి అప్పయామాత్యుఁడు, తల్లి మంగమ్మ. నివాసము గణపవరము. ఇది కాఁటపలీముఖ్య మని వేంకటేశ్వర విజయవిలాసములో వ్రాసికొన్నాఁడు. ఏమండలములోనిదో- ఈతఁడు రచియించిన గ్రంథములు:—

సీ. శ్రీకరంబుగఁ బదిరెండవయేఁటఁ దారావళుల్ రచియించి ప్రౌఢిఁగన్న
మునిమునిమీసంబు మొలయు నేఁట యమకశతకంబొనర్చి కౌశలముగన్న
యిరువదియవయేఁట శృంగారమంజరియు నుదాహరణఁ జేసి ఘనతగన్న
యిరువదే నగునేఁటఁ గృష్ణమల్లకథఁ జతుర్ద్ధఁ జెప్పి సంతుష్టిగన్న
మఱియును బాలరామాయణ ద్విపదఁ బొసంగించి బహువిధ చాటుకవిత
నతిముదముగన్న నాదు జిహ్వాంచలంబు, తనివినొందదు కులదేవతావతంస
వేంకటేశ్వరచరణారవిందమహిమ, సవనగోష్ఠీప్రపేశవర్ణనలఁగాక.

సీ. అమరమునకుబదు[1]లభినవాంధ్రనిఘంటు కౌముది[2]కెనయాంధ్రకౌముదియును
గణయతిప్రాసలక్షణ సీసమాలిక[3] యాంధ్రప్రయోగరత్నాకరంబు
నిఖలరేఫఱకారనిర్ణయపద్ధతి[4] షట్ప్రత్యయముల ప్రస్తారసరణి[5]
తగునిర్వదాఱుఛందములకువచనంబు[6]సమధికాలంకారసారమనుమ
హాకృతులు సేయు మాపేర నీకె చెల్లుఁ, గాక పెఱకవులకు నెట్లు కలుగ నేర్చు
నార నీశక్తి యెక్కడ నెనఁ గలదె, గణపవర యప్పనార్య వేంకట కవీంద్ర.

సర్వలక్షణశిరోమణి, ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిజయవిలాసము నిందుఁ జేరలేదు.

ఇందు మొదటిపద్యములోని వృత్తాంత మింతవఱకుఁ దెలియదు గాని రెండవదానిలో నుదాహరింపఁబడిన 1. వేంకటేశాంధ్ర మను నామాంతరము గలది సర్వలక్షణశిరోమణిలోని ద్వితీయోల్లాసము. రెండవది తృతీయోల్లాసము. 3 ది ప్రథమోల్లాసములోని యొక ప్రకరణము. 4 ది యైదవయుల్లాసము మొదటనున్నది. 5-6లు దీని నాల్గవయుల్లాసములోని భాగములు. ఇదిగాక, కవితాలక్షణము, నాయికానాయకలక్షణములు, కావ్యలక్షణము, రసప్రకరణము, కావ్యదోషప్రకరణము మున్నగునవియనేకప్రకరణము లీయుల్లాసములలో నిమిడియు

స్తవి. కొండవపద్యమున నంకములచే నిరూపింపఁబడినవి యాఱును నామమాత్రా వశిష్టము లని కవుల వాక్యము, ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిజయవిలాసపీఠికయుఁజె ప్పుచున్నవి. ఇందలి యింకొకపద్యమునుబట్టి యీకవి వసంతతిలకభాణమును చె నిఁగించినట్లు కనఁబడుచున్నవి. మొదటిపద్యమున నుదాహరింపఁబడిన తారావళు లెన్ని గలవో కాని యింక శేషములకారణనిర్ణయమును దారావళిగాఁ జెప్పెదనని కవి ప్రతిన చేసినట్లు కన్పట్టుచున్నది. ఇట్లు బహువిషయములను దెల్పు బహుగ్రంథ ములు రచియించిన యీతనికృతులలోఁ గొన్ని పోయిన వేమో గాని సర్వలక్ష ణశిరోమణి బహువిధముల లోకమున కుపకరించు గ్రంథమని మాత్రము వచింప వచ్చును.

కవికాలమును, కవులచరిత్రమును ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిలాసపీఠిక యును సరిగ నిర్ధారణచేయలేదు. ఇతఁడు ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వర విలాసములో విన్నకోట పెద్దనార్యాదుల కావ్యాలంకార చూడామణ్యాదులను పేర్కొనుచు "సర్వలక్షణ సారసంగ్రహ, సరస్వతీవిలాస, సాహిత్యచింతామణి......లక్షణం బులకు లక్ష్యంబును" అని వ్రాసికొనియెను. ఇందుఁ బేర్కొనఁబడిన సర్వలక్షణ సారసంగ్రహము చిత్రకవి పెద్దనార్యుఁడు రచియించినదే కాని కూచిమంచి తిమ్మకవిది కాదని తలఁపవచ్చును. ఏమనఁగా- కవి తన గ్రంథముల యవతారికల యందే కాక యీసర్వలక్షణశిరోమణి యుల్లాసముల తుది గద్యములయందుఁ గూడ..."కర్ణాటతుండీరచోళపాండ్యమండల ప్రముఖాఖిల మండలాఖండల దత్త మత్తసింధుర...రత్నాంబరాదివస్తు...నిఖిలశుభలక్షణ లక్షణకవి వేంకటపతికవి" యని వ్రాసికొన్న దానింబట్టిచూడఁగాఁ బాండ్యమండల ప్రభువులలో నాంధ్ర కవుల నాదరించుటచేఁ బ్రశస్తికెక్కి—"మండలేశ, పాండ్యమండలేశ, పాండ్యభూవిభు" మొదలుగాఁ గల విశేషణములచే వ్యవహరింపఁబడినవాఁడు విజయరంగచొక్క నాథభూపాలుఁడే యని పెక్కండ్రు దాక్షిణాత్యకవుల వ్రాఁతలవలనవిశ్వసింపఁదగి యుండుటచే నీకవి యతనికాలమందే, యనఁగా క్రీ. శ. 18 శతాబ్దము మొదట నుండినవాఁడై కూచిమంచి తిమ్మకవికి సమకాలికుఁడై యుండునని తోఁచును.

ఈగ్రంథములు నందందు "ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిలాసములో సరి చూచునది" యని యుండుటచేతను ఆ గ్రంథము నవతారికలో నీ గ్రంథములోని వేఱు వేఱుభాగములు వేఱు వేఱు కృతులుగాఁ బేర్కొనఁబడియుండుటచేతను నేది ముందురచియించెనో నిశ్చయించుట కవకాశము లేదు గాని కవితాలక్షణము వేం

కంఠశాంశము (అష్టసీసములు) అంశమునకు. సీసములు పంచకాంతరహస్యములు, మ ద్వింశతిచ్ఛందోలక్షణము మొదలుగాఁ గల లక్షణములను ముందుగా రచియుంచి వానికి లక్ష్యముగాఁ బబ్బాధరాజవేంకటేశ్వరవిలాసమును రచియించి యందుఁ దాను బహుర్వము రచియించిన యూహాలక్షణములను వేలు వేలు కృతులుగాఁ వ్రాసిన తరువాత మరికొన్ని లక్షణములను గూడఁ జెప్పి యూహార్వోక్త లక్షణము లన్నిటిఁ గలిపి సర్వలక్షణశిరోమణి యను పేరుపెట్టి యుండు నని యూహింపఁ దగియున్నది.

గీ. వేంకటేశాంకితప్పుగ సంకటహరి, రచిత సర్వలక్షణశిరోరత్నకృతిని
రూఢిగఁ దలంచు నాంధ్ర ద్విపాదకోశ, మున నెలయు నిదె మోల్లాసనుసమము.

అను పద్యమును బట్టి యిది పది యుల్లాసములకుఁ దక్కువ కాని గ్రంథ మని యాంధ్ర ద్విపాదకోశముతోఁ పాటు మిగిలిన గ్రంథములు గూడ మిగిలిన యుల్లాసములలో నిమిడియుండు ననియుఁ దెలియుచున్నది.

ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వర విజయవిలాసమును ముద్రించిన యముద్రిత గ్రంథచింతామణి పత్రికాధికారులకును లక్షణశిరోమణి తెలియరాలేదు, కావుననే "యి క్కవి కృతులలో నొక్క వేంకటేశ్వరవిలాసంబు తప్పఁ దక్కిన గ్రంథములు నామమాత్రావశిష్టములై యున్నవి." అని చెప్పియున్నారు. ప్రబంధరాజము వెలిఁగిన కవులచరిత్రమును లక్షణశిరోమణి నెఱుఁగదు. కావుననే "రెండు మూఁడు కృతులు దక్క శేషించిన వన్నియు నామమాత్రావశిష్టము లయినవి" అని వ్రాసెను.

ఇంకను వేంకటపతికవింగూర్చి తెలిసికొనఁ బ్రభవపత్రిక 4 వ సంపుటములలోఁ జూచునది. పైవిషయమును దానికి సంగ్రహమే.

ఇది వేయిచరణములుగల సీసమాలిక. సర్వలక్షణశిరోమణి పూర్తిగఁ బరిషత్కార్యాలయమునలేదు. అందుఁ గొముదిగల తాళపత్రసంపుటములు రెండున్నవి. అందొకటి యసంపూర్ణము, రెండవది పూర్ణమే గాని వ్రాఁతతప్పులు మెండు. ఈ రెంటినిబట్టి, వ్రాయించి దీనిని బ్రకటింపవలయు నని వెనుక పరిషత్కార్యాలయము చెన్నపురిలో నున్నపుడే సభ్యులు తలంచిరి. మాతృకనుండి నేనే యొక్కప్రతికను వ్రాసితిని. దానిని కొ. వేం. లక్ష్మణరావుపంతులుగారు నితరులును, సంస్కరించుటకు-దండిగుంట సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి కిచ్చియుండిరి. దానిని వారు సంస్కరింప కుండఁగనే కీర్తిశేషులైరి. వారియొద్దినుండి వ్రాఁతపుస్తకము మరలదొరకినదికాదు. అంతటితో నాయుద్యమ మప్పుడు తగ్గినది. అప్పు డప్పుడు శ్రీయుత గునుపాటి

యేనాదిరెడ్డిగారు మున్నగువారు తలంపునకుఁ దెచ్చుచుండుటచే నిటీవల దీనికి మరలనొక పుత్రికను వ్రాసితిని. దానిని శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు కార్యాలయ నిర్వాహకులు బ్ర॥ శ్రీ॥ చర్ల నారాయణశాస్త్రిగారు పరిష్కరించిరి. అదియే యిది.

దీనివిశేషము లిదియే చెప్పుకొనునుగాన నీ చిన్నిపొత్తమునకు విశేషించి విమర్శనము వ్రాయలేదు.

ఈసంపూర్ణతాళపత్రపుస్తకము పరిషత్పుస్తకభాండాగారములో 16 వ సంఖ్యగలది. చివర "౯౦౦ గ్రంథము. సిద్ధార్థినామసంవత్సరము ఆవణినెల ౧౫ తేది రాచవేల్పు కృష్ణమరాజు స్వహస్తలిఖిత"మని కలదు. ఇది పుదుకోటలో సంపాదింపఁబడినది. ఈ సంపుటములో దీనితోపాటు శబ్దమంజరి, ఆంధ్రనామసంగ్రహము, అకారాదిదేశి తెలుఁగునిఘంటువు, వేంకటేశాంధ్రము, ఆంధ్రశబ్దచింతామణియు గలవు.

ప్రొత్తిపల్లి సూర్యరావు.

విషయసూచిక.

శ్రీరామ.

ఆంధ్రకౌముది.

క. శ్రీభామాసక్తోక్షిత, భూభవనిజముదహోనధాగధగ శ్రీ
శోభితశుభతత్త్వచకుం, భాభోగకిలాన వేంకటాచలవాసా.

వ. అవధరింపుము.

సీసమాలిక.

శ్రీకరమ్ముగను సంస్కృతమునకును బ్రాకృతమునకుఁ గలలక్షణములు చెప్పి
తెనుఁగున నావిధమ్మున లక్షణము చేయ రాక్షుని యదియును నేరంబు గాదు
తొల్లిటిసుకవుల కెల్లను నను ధన్యుఁ గావించుతలఁ పింతె కాని యనుచుఁ
గుకవిజనాజ్ఞానఘోరాంధతమసముఁ బోఁగొట్టఁగల్గు కౌముదివిధాన
నిల మున్ను దెలుఁగున నెవ్వారెఱుంగని యాంధ్రకౌముది యనునట్టికృతిని
సీసమాలిక గాఁగఁ జేసితి నిపు డున్నకవులకు రానున్నకవుల కెల్ల
నుపకారముగ నిది యెపుడు నాచంద్రతారార్కమై కౌముది యటుల వెలయుఁ
గన నిందు సంజ్ఞాప్రకరణము మొదలుగఁ దత్త్రిప్రకరణముల్ దనరు వరుసఁ
దత్త్రిలింగపదంబు తద్భవం బగుటచేఁ దెలుఁ గనఁ దగ నట్టితెలుఁగు ప్రాకృ
తాభిధానముగాన నాలక్షణమ్ములు తొలుతఁ గవులకెల్లఁ దెలియవలయుఁ
దత్సమం బనఁగను దద్భవంబును నాఁగ దేశ్య మనఁగ నచ్చతెనుఁ గనంగ
గ్రామ్యంబు నాఁగను గలవైదు తెలుఁగులు వానిని వివరింతు వరుసతోడ
నది యెట్టు లన విను దబ్జాతుఁడు గురుండు గురువు వనమ్ముల దరువన నిఁకఁ
దద్భవంబులు పాల్పు ధర్మంబు దరమంబు ద్రుహిణుండు దుగిణుండు ద్రోహి దోగి
శిఖ సిక లక్ష్మి లచ్చి లఘువు లగువు సముద్రము సంద్రము ముగ్ధ ముగుద
సుఖము సొంకము ధనము దనము ఖని గని గర్వమ్ము గరువము ఘనము గనము
రోషము రోసము రుద్రాక్షము రుదురాక దాక్షిణ్యము దాకిరమ్ము
మర్యాద మరియాద కార్యంబు కర్జంబు స్మరుఁడు సమరుఁడు స్వకేసరి సాఅసరి
కావ్యంబు కబ్బము గంధంబు గందము యక్షులు జక్కులు యాశ మాసంబు
దీర్ఘిక దిగ్గియ యర్ఘ్య మగ్గువ శుద్ధి సుద్దగు శుక్రుండు సుక్కురుండు [కొమరుఁడు
హర్ష మానసనంబు యముఁడు జముఁడు చంద్రముఁడు చందురుఁడు కుమారుఁడు
భావయు బావయా దోషము దోసము చక్రము జక్కవ సంధ్య సంజ

స్నిగ్ధంబు నిద్దంబు శ్రీ సిరి మతి మది భగ్నంబు బన్నంబు బ్రహ్మ బొమ్మ
ఆజ్ఞప్తి యానతి యజ్ఞంబు జన్నంబు విష్ణుండు వెన్నుండు విద్య విద్దె
వైరము వేరము భారము బారము స్థానంబు తానంబు ధార దార
ద్యూతము జూదము స్థూలము తోరము స్తంభము కంబము ధాత తాత
ఛేదంబు బిద్దంబు భిక్షము బికిరము కుబ్జుండు గుజ్జగుఁ గులము కొలము
ఆత్మ మాతుమగుఁ బుణ్యంబు పున్నెంబు యత్నము జతనమ్ము రత్నము రతనము
నగ్న నగ్గి ద్వయము దోయి దిశ దెసయా వీర్యంబు బీరంబు పృథివి పుడమి
శయ్య సెజ్జగు బ్రహ్మచారి బొమ్మచారి రూఢి రూడి యగుఁ జంద్రుఁడు చందు
ఢాలు డాల్ వాలము వాలు ఫలము పాల శల్యుఁడు సెల్లుండు సంఖ్య సంక
గుణము గొనమ్ము దక్షిణము దక్కినము కంఠమ్ము కంటము ఢక్క డక్క విధము
వితము వేశంతము వెంగ బుక్కము రిక్క విధి విది వీథులు వీదు లనఁగ
దేశ్యము లగు నింక తెంకరి పొత్తిక కలద లదరులు చక్కటి రపాలు
మక్కువ మెరకువ పొక్కులు రజగాలు కడిఁది యేడ్తల గొంట్లి కడఁక క్రేడి
కదవన మిక్కిలి కాద మొగి మొనకంబు పొలవంబు మఱుకువ పొరి బిడారు
తివురుట వెనక్రేణి తెంకువ పుఁ పొగి వీచోపు నవి లలి విన్నఁదనము
పుచ్చడీర తిలాతి రొచ్చల పుయిగోట వదరులు మలఁత మొల్లిదము తెన్న
క్రచ్చఱ మర ప్రబ్బ యచ్చిక యనలారు సూడిద కడిపాయ బోను లులివు
వేనవేలాకి నవ్వి గొచ్చె మెదరేసు గొల్లెన యుఁగద మొల్లి విసివి
మోహరిపాహరి యుఱ్ఱుఁబట్టియ యుఱిముఱి క్రన్నన యూల మలఁతి
యాబిక నిరుకు నయ్యాట బు నెమ్మోము బమ్మెర కెలాటకమ్ము కనుపు
క్రొన్నెల నత్తమ్మి క్రొన్నన వంగుడు క్రిక్కలు వాలాయ మక్కు వాఁక
తక్కటి యేఁకట మెక్కటి బుంగుడు వఱువాత వండలి వంత వఱపు
లగ్గు వల్లియ కొండి యగ్గంబరిది జన్నెపలుకులు చెచ్చెరఁ బొఱుఁడు కరి
సోబె మోడలదొంతి లేబర డొంకణా లుప్పవడం బర యోలమసలు
కరకరి సినిరి కలువడం బన్నువ తెమ్మెర రజ్జులు దిమ్మనంగ
తెల్పను దేశ్యతద్భవములఁ గలయని తేటనుడుగు లచ్చ తెనుఁగ నఁ దగు
నది యెట్టులన:—నింక నలరు పేరు కొలంకు నూనెనా నాముదంబానవాలు
బండి పసర మిన్ను కుందు పశ్వు వృష్ట రూక లాకులు పాకు బాఁకు మేకు
గుజ్జు మేనిక మొండ కోట వెన్నెల కొల్లగడి పులి నెల వలి మసఁగన నిఁక

గ్రామ్యా లజాలు పురాణాలు దోషాలు శాస్త్రాలు వేదాలు సంబరాలు
గంతులు పొక్కులు గ్రద్దలు బొందలు గానాలు మొదలుగాఁ గల పదములు
వాసేవు పైన్లు రాగేసేవు నీవ్రాను కూసుకుంటా గొంతి గద్దరాకు
పాడేవు కాలెత్తి యాడేవు వస్తాన నూసేవు దాని కంటానమీరొ
వనక్రియల్లోదలైన యవి గ్రామ్యములగు నిట్టి తెగడునెడ నగవ్రుతత్తుఁ దగు
వరవిగ దీనను సంజ్ఞాప్రకరణంబు వివరింతుఁ గలవంత కవులు వినుఁడి
ఆనులు స్వగములు నచ్చు లనఁగ నొక్కఁ గాదులు హల్వ్యంజనాఖ్యలఁ దగుఁ
రహి, అకారము కవర్గము హకారము విసర్గలు కంఠభవములై నలువుగాంచుఁ
గన, ఇకారము చవర్గము యకారశకారములు తాలుభవములై యలరుమిగుల
నిఁక, ఉత్వము పవర్గ మిఁకలు నోష్ఠభవములు దంతోష్ఠభవము వకార
మొగి ఋటురషములుతగుమూర్ధభవములై యగు ౡతులసలుదంత్యములనంగఁ
గన నేత్వ మైత్వంబుఁ గంఠతాలవ్యంబు లోత్వ మౌత్వంబు కంఠోష్ఠ్యము లగు
వరయంగ యరలవ లంతస్థ లనఁ బొల్చు శషసహలూష్మాఖ్యఁ జనును మఱి ఙ
ఞమణన లనునాసికములు నా సికలిఁపి లిపిజిహ్వామూలభవమనంగఁ
నలయుపధ్మానీయ మనఁ దగు నీరెంపు తెలుఁగు పదములలోపలఁ గలవిఁక
నవల నజంతహలంతసంధులన సంధులు ద్వివిధంబులై యిలను నందు
ల నజంతసంధి యొట్లన విను మాది శబ్దాంతవర్ణంబు తదగ్రశబ్ద
(పూర్వ)వర్ణంబుతోఁ బొందునందిన సంధి యగు దీని కింక లక్ష్యము లొనర్తు
నచ్చుపై నచ్చున్న నది యకారం బగు నెంతయున్నా యింతి యువియున మఱి
యాదంత మీదంత మూదంతముల మీఁద నచ్చున్ననుయకార మగునదినుఁ
దానవాలా ముల్లు మానిపియ్యొక్కరుం డిందూ యనుచు వేఁడ నిందన నిఁక
నవలనిదంతము (లయి)నట్టిక్రియలకుఁ దగు కిషష్టికి నదంతంబులకును
బైనచ్చు గల్గినఁ బవరూవ మంతట నిత్యంబుగా వచ్చి నెగడుఁ గృతులఁ
గంటి కివెల్లను ఘనున కిచ్చి రనంగ శి (ఖరిణి) కెంతహర్షించి రనఁగఁ
దగిన తనకుదారధర్మపాలనలీల యనఁగఁ ద్రేతాగ్ని శేషుయ్యె నాఁగ
నలయదంతములకే యచ్చు పైనుండినఁ బవరూవ మొక్కచోఁ బరఁగునంద్రు
ముని కివకుడిగె గంగనుకాసె చేష్టాప్పె మహిమొట్టె దెంతోరు లహియనమఱి
యాకరవూవంబె యగు నిదంతములక్కొకడలఁ జేతిది చేతియిది యనంగ
నఖలప్రబంధంబులందలిలక్ష్యము ల్వక్కొల యొకకొన్ని విస్తరింతు

నెమ్మిచ్చు వాఁగను దమ్మంట్లు వాఁగను దివ్వెంత యనఁగ మదించు నవఁగ
వానిదవంధ్యజీవన మనంగ ననలజ్యోతుండ నన నిచ్చుచుండు ననఁగ
నంతం తనఁగఁబరమా త్మాండు రనఁ దామరసనేత్రలిండ్లన బ్రహ్మాతఁశన
కౌరిచ్చు భక్తి జేసారక యెంతధికం బైన గురువాజ్ఞ గనఁగొన నన
మీా రివ్వ దఁడ జొన్నికను బొత్తిది యన నేయుమేయు మన నేయుమేయనంగ
తెలయు చునుండు నివ్విధముగ నింక హలంతసంధులు కొన్ని యమర వినుఁడి
అఖిలకళ్గాంతక్రియాంతనకారము ల్నిలుచును బై నచ్చు గలుగు నెడలఁ
గలుగని యెడలఁ బై కచటతపలు గల్గ నవి గజడదబలై యానకార
ములు సున్నలగుచుఁ బొల్పుగఁ దగు నీయైదు వర్ణము ల్గాకను బైని వేఱె
హల్లున్నఁ జను వచ్చు నల్లనకారము వరున నీనికి నుదాహరణ లెన్న
రిపు నోర్చు బహుమతి నృపుచేతఁగంటివి నీకంటెఁ జతురుండు నీకుఁ దరము
నీకెన్నఁ బ్రతియు భూలోకాన లేఁ డార కవుల రమ్మని వేడుకన్వదింతు
వర్థులనీక్షింతు వవని నివసముల నింతువనఁగ నిల్లు నెగడు నింక
రహిహ్రక్ల లు ఱ్తవర్ణకదసంధులు గల తెలుఁగులు కొన్నింటిఁ దేటపఱుతు
నచ్చతెన్గుసుదుల నంత్యములగు దుదునులులు నమునును గదలఁ దగిలెడి
తఱిని వానఁగల యుత్వము నిల్పాఁ బోవుదు హల్లులుపై నున్న నది యెటులన
నీమురాజులనంగ నీ్రాజు లనఁ దోడు గలిగె ననంగఁ దోడ్గలిగె ననఁగ
నూరుఁగాయ యనంగ నూర్గాయ యన జాఱుఁగొప్పనా నిడుద జార్గొప్పనంగఁ
గనుబండుగ యనంగఁ గన్పండుగన ఏనువాఁక యనంగ ఏన్వాక యనఁగ
వాలుమించులువాఁగ వాల్మించులన మేలుకని నన మేల్కని ననఁ దగు మఱి
యొక పేరఁగూర్చి పలుకుచోడుపురుషులఁగల యుత్వమట్టుల నిలుచుఁ బోవు
గాదుపు గాద్పనఁ గడుపు కడ్పన నొక్క నప్పు దక్షిన నిట్టు లమరుచుండు
నేరుపు నాఁగను నేర్పునాఁ దనరు నెత్తురనంగ న్నెతునాఁ బరఁగు మఱియు
నులులపై నుత్వ మట్టుల నడుమఁ దగుఁగడనులుల యుత్వ మట్ల తగదెందు
కానుపు కాన్పునాఁ గనుము కన్మన నొక్కఁ గలను చదలన నీగతిఁ దగునిఁకఁ
బఠికింపఁ బూర్వప్రబంధప్రయోగము ల్వివరింతు నొకకొన్ని వినుఁడు తెలియ
నట్టంతములకు నవ్వర్థమా నిట్టంతముల కట్ల కూరిచి పలుకుతఱిని
అగడి తగడ్త పొగడిక పొగడ్తనా గిలక గిల్కయనంగ కొలక మొల్క

వాఁగ మలక మల్ల వాఁగఁ బలక పల్లి వాఁగఁ గొఱఁత కొఱ్ఱ వాఁగ నిటులు
చెరలాట చెర్లాట చెలికానిరాక వాఁగఁ జెలికా్రాకనఁగఁ దగునింక
నేకపదమ్మున కిత్వ మఱఁగుఁ గల్గుఁ గొలిమి కొల్మి యనఁ దగు మఱి పొట్టి
రేను పొ్రేటె నన నే్ను మన్నెఱికిము మన్నె్కి మన నిట్లమరు నవలను
దెనుఁగున నైయూలకును విరళిత్వంబు వచ్చు నణఁగును దయిని దైని
అయిదును నైదును దయివాఱ దైవాఱ నవ్వు నేను గవ్వులు కొలనఁగనిటులు
దలఁపఁ గ్రియాపదాంతము లై నరేఫలపయి నుత్వ మంతటఁ బరఁగు నణఁగు
నొకచోట వాల్లుపై నున్న రమాధవుఁగొలుతురు తలఁపుమన్నువు ననఁగఁ
దోయజకువలయాపులు పశ్చిమాద్రిపైఁ గ్రుంకుదు ర్పదిగనా సింక నవల
లఘువులతుదివాలులకును నావలనున్న నున్న లూఁదుచుఁ దేలుచును దలిర్చు
ఘనుఁడు ఘనుండు నా సినుఁగ నెను సినుంగ నెనన నన్నునునిన్నుననియెడినుఁడు
వులపై నకారంపుఁబొల్లల్ సిలుచుఁ బోవు నచ్చుపై నుండెడియట్టిచోట
నిన్ను నెఱుంగును నిన్నెఱుంగును నన్ను నెఱుఁగు నన్నెఱుఁగునానిటులఁ దనరు
నవలదీర్ఘ ములపై నఱసున్న నూఁదరు నూఁదు తూఁదన నిట్లు గొఱలుచుండు
నరయంగ సింకమీఁద నన్నకారపుఁబొల్ల నూఁదఁగఁ దగు నచ్చుపైఁదగునెడఁ
జన్నుగ నందిని యన్నటఁటెరఁగనా నెన్నండు నరున కిచ్చెన్నదుటన
నిటుల వెలయుచుండు నింకజశ్వ్రేతులు తెలిపెదఁ బ్రథమాంతములకయిగచ
టతపలె దనుగసడదవలొ రాముండు గిరియె త్రిజుండు సెప్పెను గురుండు
డక్కరి ధరితుండు డక్కు శత్రుఘ్నుండు వృక్షైనా లక్ష్యము లిట్ట వింక
నవల సుబంతపర్యాయంబు సెర్పడ సర్వవిభక్తులసరణి దెలుపు
దలద్వితీయయు మొదలాఱువిభక్తుల యాకాంక్ష లేనిచో నలరుఁ బ్రథమ
యఁలప్రథమయుఁ ద్వితీయయుఁ దృతీయ చతుర్థి పంచమి షష్ఠి సప్తమియు నవల
సంబోధనయు నాఁగ సరిలొ నెనిమిదివగల విభక్తులు వఱలుచుండు
డుముపులు ప్రథమగు నవరనె సిను లనునవి రెండునుద్వితీయయనఁజెలంగుఁ
జేత చేతొడతోఁ జెలఁగుచుండుఁ దృతీయ యావల కై కొఱకనఁ జతుర్థి
వెలయు వతఁ, కతన, వలన, కంటెను పొంటె*యనఁగను బంచమియైయొనంగు
నూహింపఁ గి, కిను, లో, యొక్క, లో, లోపలన షష్ఠియై చెన్నారు సరవి నింక
నిందు నందు ననంగ నికయ సప్తమిగ నో ఓయి నెదిటిపిలుపు సంబోధన మగు

*పట్టి.

రుస వీనికి నుదాహరణలు రామునకు, రాముని, రామునిచే, రామునికొఱకు,
రామభద్రువలన, రామచంద్రునకు, శ్రీరాఘవునందు, ఓరామ యనఁగ
వలఁగూర్చుటద్వితీయకు గుఱించి యనవాహరిగుఱించవి రిట్టు లమరు లనఁగ
ల చేసి యనుతృతీయకు వచ్చుటంజేసి యనఁగ రాజల్లు వలన వనిమొడి
ంచమి కలదు శ్రీవలన వనంగ లోకులను షష్ఠి కిలలోపల వనంగఁ
వరును విషయార్థమునను ప్రపంచ సప్తమికి ధరతవిషయమునఁ జతురఁ
వఁదగు నిఁకఁ దత్సమాదులకు విభక్తు లెక్కడిచెఁదఁబు లెప్ప యనినఁ
ల్లలును విసర్గములుఁ బోవ సంస్కృతపదతులఁ దెనుఁగువిభక్తు లెక్కఁ
యుషవాచకములై పరఁగునదంతశబ్దంబు లన్నియు నుదంతమ్ము లగును
లయుదంతంబు లుదంతంబు లగుచోట నొకనిఁ జెప్పఁ దలంచనోదవు 'డు' వది
దన యఱసున్నతోఁగూడి రాఁదగు ఘనయతుఁ డనఁగ రాఘవుఁడన నిఁకఁ
న నాంతసాంతఋకారాంతశబ్దాలలో నొకకొన్ని పొల్పుగ వినుండు
గ బ్రహ్మ వేధ మాంధాత నేత నియంత హర్త కర మొదలైనశబ్ద
ంలకు డుప్రత్యయ మలయుత్వమునురాదు ధాతధాతృఁడనంగఁ దసరునొకటఁ
గభూర్తమఖ్యపదచతుష్టయముతుద వచ్చు నదంగు డుత్వంబు పినుఁడు
గారుండుభూర్తు వృద్ధుఁడు వృద్ధు నీచుండు నీచు మూర్ఖుఁడుమూర్ఖు నగదిరనఁగ
ష్యంబు లిట్టు చెలంగును వరుసగ సింకఁ దద్భవంబు తెర్పఱింతుఁ
వఁగఁ దిర్యగ్వాచకపదమ్ము లొక్కెడఁ బురుషాఖ్యల వికల్పముగ డువు గని
ఱలు నెట్లన నారగుండు రగము గజేంద్రుఁడు గజేంద్రమన ఘనుఁడుఘన మన
సింహుఁ డనఁగను నరసింహ మన నృకంఠీరవుఁ డన నృకంఠీరవమన
ర్వొత్తముఁడు నాఁగ నశ్వోత్తమమన నైరావతుండనఁగ నైరావత మనఁ
క్షంద్రుఁడనఁగను బక్షీంద్రమనఁ గోకిలేంద్రుండనఁగఁ గోకిలేంద్రమనఁగఁ
స్థాన మఱి వర్ణభేదములఁ దలిర్చు జాత్యేకవాచకశబ్దములను
ప్రత్యయము రొప్పెడిగతిఁ దెల్పెదఁ గెఱసలందు బొల్లఁడు నీలఁ డనఁగ
తి జన్నఁ డనఁగ జమ్మఁడన సారంగుఁ డనఁగనిట్టు లుదాహరణములలరు
నరమ్ములఁ గొన్ని సరిఁ డువుఁగని మందరుఁడు మందరమనసంగఁ బర్వఁ
డుఁబర్వతమ్ముగోత్రుఁడుగోత్రము సముద్రుఁడుసముద్రమననిట్టులుసురతరుఁడు
తరు వనఁ బొల్చు మఱి యాగతిని ప్రయోగములు కల్పంబులఁగానమింకఁ
ఁవ నిదఁతశబ్దముల కన్నిఁటికిఁ బ్రథమైకవచనంబు పరఁగ దెందు

హరి మతి వారి యన్నచోఁ బ్రాతిపదికము లిదన్తంబు లేటవఱుచుఁ
దగ నుకారాంతపదము పురుషాఖ్యల పుత్త్వంబు మత్త్వంబుఁ బొందుచుండుఁ
బ్రభుప్రభుండన రహిఁగ నిర్వహముగ గురుఁడు గురువనఁగఁ బరఁగుచుండి
యీదారి సుతులు తే జం దిరక స్త్రీలింగ పదములయందు ప్రత్యయంబె
వచ్చును ధేనుపు వసు వసుగతి నింకఁ దక్కిన యుయు మువంతముల కెల్ల
పుత్త్వంబు గల్గుఁ బోవుచు మీఁద రాహువు రాహువనా బాహువు బాహువనఁగ
మేను మేను వనంగ నూ జూను వన రఘు రఘు వన నిల్లు వరఁగు నవలను
నరవిగ గటు వటు శబ్దముల్ రొంపు ప్రకారంబు నే చెంది కటువు వటువు
నావిరాజిలు నిట్లు లావల నిండోస్తటుశబ్దము మువుల వలెను నెటన
వటుఁడు వటువన నీవుడ సువాహారణంబులు లెప్పు దనర్చుచుండు
నివి యజంతప్రథమైకవచనముగా నిఁక హలంతప్రథమైకవచన
ములవి యొల్లన్నఁ దెల్పెద నొకకొన్నింటి నరవిమీఁద మనులిట్టి బ్రహ్మనకు
మనులిహ మనఁ బొల్చు మరియు నూషున్పదముకుదయన్నక కారమువ కదంత
మైన జల్వము వర్చి తోన భూభుజుఁ దనఁ జెలఁగుచునుండునిట్టులనుమెఱింయుఁ
దెలియ శబ్దాంతహల్లులకు ద్విత్వము ముత్వమును రాఁగ వాక్సుప్రక్షులు విరాట్టు
మనులిట్టు దిక్కు సమ్రాట్టు నొక్కను గొదవ హలంతములకెల్ల బయిను కార
మమరెను కలన సుదంతశబ్దములకైనది లక్ష్యముల్ గనుఁడు మీఁద
శిల్పదంబునకును ద్విట్పదంబునకును వేదవిదుండు నా విద్విషుఁ దనఁ
దనరారుచుండు నీదారిగ నావల నింక నాంతస్ముల కెన్వతింతు
ఇన్నంతములకయి నెనఁగు ప్రథమైకవచన మికారాలవలెన కృతులఁ
జక్రియు వజ్రియు శార్ఙ్గి యన్నట్టులఁ దగు నింక బ్రహ్మశబ్దంబు వర్ణఁ
దక్కిన నాంతశబ్దముల కన్నింటి కొరునామధేయమై యొక్క నదల
*ముపువికల్పయునఁ గలుగుఁ జేసు గానిచో నాంతాలఁ ము ప్రత్యయంబె వచ్చుఁ
గృతవర్మఁ దనఁగను గృతవర్మ యన దేవశర్మం దనఁగ దేవశర్మ యనఁగఁ
బుణ్యాత్ముఁ దనఁగను బుణ్యాత్ముఁ డన నా రాజన్పదమునకు రా జనఁ దగు
నలయ చేతవతుల నాంతాల స్థ్కచోటుల ముకారప్రకారములు నరువగఁ
బొసఁగెడువిధము దెల్పెద నింక మీఁదటఁ గనుఁగొనఁ గర్తముఁ గర్తువనఁగఁ
దనరంగ ధర్మము ధర్ముపునాఁ జెల్లు నవల ఋతుప్రత్యయాంతములకు

* విదలుటమైత్రి.

మంతుఁడనంగను మఱియు వానంతంబులగు వంతుఁ డనఁగఁ జెలంగు నిటులు
మతిమంతుఁ డన బుద్ధిమంతుం డనంగ భాస్వంతుఁ డనఁగఁ గులవంతుఁడనఁగఁ
బరగు నేకాక్షరపదములఁ హ్రస్వంగ శబ్దాంతదీర్ఘముల్ చనుఁ దెనుఁగున
శ్రీయన హ్రీయన ధీయన స్త్రీయన జ్యాయన *రాయన మాయనంగ
నబల కామిని తను యజ్వ చక్రి యనంగ వరుసఁ గొనిన యుదాహరణములగు
నవలను ముత్వమును వచ్చుతెఱఁ గింకఁ దెలియఁజేసెదఁ దేటపడఁగఁ
దెలియుఁడు స్థావరతిర్యగ్ప్రాణివాచకముల నేకవచనము ముపగు
నగము పన్నగము గంధము నాఁగ నిట్టులఁ గృతులందు లక్ష్యంబులెసఁగు మఱియుఁ
గనఁ బ్రథమైకవచనము కారమునకుఁ †గనుబిందుపూర్ణబు కారమునవి
దానంబు ధర్మంబు గానంబు కదనంబు నవనా బనఁగ నిట్లు వఱలు నింక
నాకల్పమున కౌర్వ నావ క్ష్మామాకల్పములు దివి భువి యనఁ బొసఁగు నింక
బ్రథమపదం బభిలాషపదము నొక్కొకచోట స్త్రీలింగరూపమై చెలఁగు నెట్టు
లన బ్రథమ బ్రథమ యన నభిలాష యభిలాష యనఁగ నీరీతుల నమరు మఱియు
స్త్రీలింగరీతిఁ జరిత చరిత్రము లొనర్పఁ దనరు రామచరిత యనఁగ
హరిచరిత్ర యనంగ నపురకత్వము నట్లు యుపుర యుపుఁ డన నలరుచుండు
దనరంగ దూతశబ్దము స్త్రీలింగరీతిఁ జెలఁగును హరిదూతి యనఁగఁ
దెలుఁగున నేకవచనముల్ బహువచనములె గాని ద్వివచనంబు లుఁ గలుగవు
రహి నింకఁ బ్రథమాది బహువచనమ్ములు తెలియఁజేసెదఁ దేటగాఁగఁ
బహుత్వవాచకములై పరఁగు నదంతశబ్దంబు లన్నియు నుదంతమ్ము లగుచు
బయిని దెలుంగు విధమ్ము లెక్కిరత్తి వరి ముఖ్య దెప్పట నలయుదంత
ములమీఁదను లుకారములు వచ్చు బహుత రాములు భీములు సోములనఁగ
నలద్వితీయము మొదలౌ నాలువిధమ్ములు పయిరున్నతెఱఁగి లత్వములై వచ్చు
రాములఁ గనియెను రాములచేతను రాములకొఱకును రాములకత
మున రాములకును రాములయందు ననునిట్టి యుదాహరణములై వెలయు నింక
సంబోధనలకు ‡అత్వంబు కలుగఁ జొప్పు జనవర జనవరుం డనఁగ బహుత

---

* రైశబ్దమునకుఁ దత్సమరూపములు 'రై, రా' అని సాహిత్యకము. కాని వ్యవహారమున నాలుగురాళ్ళు చేతిలో నున్నవి. అని ధనార్థమున 'రా' ఉపయోగింపఁబడుచున్నది.

† కదుబిందువు, అనఁగాఁ బూర్ణబిందువు. ఇట్టి ప్రయోగము లుపేక్ష్యములు. అ, ఖండ బిందుయుత బుకారమువని ! ‡ దత్వంబు.

ప్రావృడ్దీర్ఘాంతములై యారా యనవచ్చు యశులార విబుధులారా యనంగ
నటుల ఋదంతంబు లగు దిక్కు లగు శౌరి యురాగమున శౌరి యన యీ
దంతమ్ములం దుత్వ మత్వమ్ము నాత్వమూ సురకురు నా కల్పనమున యనఁగ
స్థావరతిర్యక్ప్రదముల మత్వముఁదాంచి యుత్వ మత్వం బయి యొనరుమంముఁ
జాదనద్రుమము హానము యుత్వహి బహుళ వగవి లాంతము లైన శబ్దములను
దల లుత్వములు రుత్వములగు గోపాలగు గాంతు దీనద యూను వనఁగ
వమున లక్ష్యము లివి యగు యుఁగ వింక ఇకారాంతములు బహుళ సకారము లగు
హాయలు కవుల్లిరు లాడికా శబ్దము లింక హలంతమ్ము తెల్పింతుఁ
దెలుఁగులకడల హల్లులకును ద్విత్వంబు నత్వంబు జరగూ? యొనరుఁ గనుక
త్వక్కును వాక్కును ప్రాక్కును బహుళకు ద్వక్కులు వాక్కులు ప్రాక్కు లగును
రాజన బహుళకు రాజులు వాఁడె బహుళఁ గొన్ని శబ్దరూపములు విరుఁడు
వేదవిత్తు లనంగ వేదవిదు లనంగ విద్విట్టు లనఁగను విద్విషు లన
భూభుక్కు లనఁగను భూభుజు లన వింక స్త్రీలింగములకు సిరము పేళ్ళ
దారిగా నల "హాలంతా ద్వా" యనెడి సూత్రధంగి హలంతశబ్దములయందుఁ
డాబ్విశల్పతచే నదరఁగ నలఁదుత్పదము సమిత్తులు సమిధ లన మతియు
దిక్పదంబును దిశల్ దిక్కులనఁగ నిల్చు వెలయును లక్ష్యము గ్వాలు నేఁడు
దగు నింక యీఁద ద్విత్వముగల్గ నాఁగాఁగ నాంతంబులయి యేకవను బహుళకు
రూపద్వయమున మరుతు మరుత్తన మరుతులు మరుత్తులన రాజులు మతితగు
నింద్రజితుఁ డనఁగ నింద్రజిత్తుఁడు నా పరీక్షిత్తుఁ డనఁగ పరీక్షితుఁ డన
నింక యుష్మచ్ఛబ్ద మేకత నీ యన బహుళకు మీ యనఁ బ్రబలు గానఁ
బ్రథమైకవచనాన వచ్చు వుకారంబు రహిబహుత్వమున రుకారము వచ్చు
నీ వనుచోటుల నీవని యును దనరారు నీ పేవు మీ రైరి యనఁగ
నెసఁగు నస్మచ్ఛబ్ద మేకత నే యన బహుళకు మే యనఁ బరఁగి ప్రథమ
నేకవచనమున నెసఁగు నకారంబు బహువచనమున ము వచ్చు నవల
నరయ నా, మా, యన నఖలవిభక్తుల నేకత్వబహుత్వల నెసఁగు వరుస
నే ననుపలుకున నే నసఁగా వచ్చు మే మనుపలుకున మే మనఁదగు
భూమి నే నేనన మే మేమనఁగ నొప్పుఁ గవిరాజు లివి తెల్పఁ గనవలె నిఁక
నరయంగఁ బంచవిధాంధ్రశబ్దములలో దేశీయముల వచ్చు తెనుఁగులందు
వరవిగా నేకవచనబహువచనముల్ వివరింతుఁ గొన్నింటి విశదముగను

గనుఁడు తిర్యగ్వాచకపదమ్ములందునఁ బరఁగు న్కాలశబ్దము ముప్రత్యయాంబు
వారువ మనుఁ బారువ మన నుదాహరణంబు లీక్రిఁ దనర్చు నవలఁ
దెలుఁగుల దేశ్యాల నల ప్రాతిపదికంబె ప్రథమైకవచనమై పరఁగుచుండుఁ
గలువ వలువ నాఁగ గడి మగియుఁగరు జెఱువు హరువు నాఁగఁ జెలికపాలఁను
ఎక్కు గేదియు గాదె తమ్మి దివ్వె యనంగ మల్లె రొమ్మె యనంగఁ జెల్లు నవలఁ
దగఁ బడి సోలు మురతె మొదగా నుడుగుల బావ మూర మొదగా పేరులందు
నల రొఁడుప్రత్యయం బణుసున్నతోఁ బ్రకాశ్యసూచకముౖ యునుపోటఁ
బడెఁడు పోలెండు మంతెఁడు నాఁగ బారెఁడు మూరెఁడు నాలక్ష్యములగును మఱి
అచ్చతెనుఁగున నదంతపురుష వాచకపదము న కువు వికల్పత తగి
వరునగ- పాడు పాడఁడు గొల్ల గొల్లఁడు మాల మాలఁ డన నీ కూర్ఁ దనరు
నవల నుడంతములందు ఁ డుప్రత్యయము తగి చెలువుఁ డనఁ బొలుచు నొకట
బహువచన మగు లు పరమైన పూర్వవర్ణముల కుత్వం బిదంతముల నచ్చు
నరి యటనేకవచనము పయి లుకార మనుచు బహువచన మగు నరు లన
నిఁకయీఁద నొకకొన్ని యేర్పుఱుకు వినుండు రహిఁ క్షయీఁదక్షరముల చేత
బరఁగు నిదంతశబ్దంబుల నడిమి దక్షరముల యిత్వంబు గలిగనేని
గనఁ దుది నడిమి యికారమ్ములకు రెంటి కుత్వంబు వచ్చి బహుత్వమునను
గలుములు ముడుకులు గనుములు నా వీని లక్ష్యములరయుఁ జెలంగు నవులఁ
గొల నరుశబ్దముగా గో నరుశబ్దముగా లలి బహువచనమ్ములకు గులు గని
కొలనులు కొలఁకులు గోనులు గోఁగులు నా నొప్పు మఱి పేరు మీను చేన
న విధియు బహువచనముల లుత్వము వచ్చి పేలునా మీలునా శేలనఁ దగుఁ
గనఁ బొండ్లి యుప్పదమునఁ గల లత్వంబు విరళమై పెండిల న్పరగిఁ దనరు
బహుత నిండ్లనియొడిప్రత్యయం బవి చెంది పెండ్లిండ్లు నాఁగను వెలయు నవలఁ
బల్లు నిల్లనుచోట బహుళతను బిందుపూర్వకముగా డులు వచ్చి పండ్లు పండు
లిండ్లిండు లన నిట్లు తెనఁగును మఱి యచేతనము త్రైసట్టిశబ్దముల కెల్ల
బహుత నట్టులు డులు వచ్చి కండ్లుపు మండ్లు ననఁగ నీరీతుల నమరుమఱియు
వినుఁడు విల్లను చేతనశబ్దమున కెన్న బహుత డులులు రెండు వచ్చునెడల
విండ్లన వింటులు విల్లులు నాఁగను హాపత్రయంబున హాధిగాంచు
మటులపై యచ్చు లుండగ బోవ్రుఁ బాడులు పాడ్లునాఁ కెంపులు చాడ్లనంగఁ
దేఁటులు తేండ్లునా బోటులు బోండ్లునా నెగడుఁ జండిఁకవేయునేయు వాయు

యనెడు పేరులతుదలను బహువచనమ్ములం దులువచ్చుం గనుండు లక్ష్యములను
చేతులు నేతులు వాతు లన్నట్టుల నావల నంత్యములైన డురులు
లకు లుకారము వచ్చు డత్వాది శత్వమాం బైయున్న యుత్వంబు వాయు నొకట
వినుండు ఱ్ఱాడులు ఱ్ఱాళ్లు పేరులు పేళ్లు కాళులు కాళ్లు వాగను వెలయు తాయి
వేయి రేయుల వ్రాయి నాయుక్తు లట్టిగా తాలు వేలును రేలు వ్రాలనంగ
నిఁక నేకవచనమ్మునకు బహుత కొరవగ నయిన డాలు కేలనఁగ నియిలు
పాలు చాలన నిట్లు పరఁగు ధాన్యములపే శ్రీనములు జొన్నలు వాళ్లు వడ్లు
గోదుమ లులువలు కొఱ్ఱలనఁగఁ జెలియులు కోద లా లజుఁద లనుపదము
లతుదలఁ ద్రులువచ్చులరుఁ జెలియాండ్ర కోదండ్రు నాండ్రును మఱందండ్రు నాఁగ
నావలను మొగలిపూవులు దక్క్నను దీవిలం దరుల వర్తిలెడి పేళ్లు
వానిపూవులయందు వర్తిల్లు బహుతను మల్లెలు సంపెగ ల్లాల లనఁగ
నిఁకమీఁద నొకకొన్ని యేర్పరించెద లెస్స యరయుఁ డీవాఁడు వీఁడన నివి బహు
వచనములను వాండ్రు వారు వార లనంగ వీండ్రునా వీరునా వీర లనఁగ
నీరీతిఁ దనరారు నీశబ్దముల కెల్ల బహుతను ద్రురు లివి వచ్చు నిటుల
గాఁడునకును గాండ్రు గారునాఁ దగు పాలెగాండ్రునాఁగను బాలెగారనంగఁ
గొండ పాందండ రేమొండ చంద్రను శబ్దములను బహువచనమ్ములు లువచ్చి
గొండ లనంగఁ బాందండ లనంగ రేమొండ లనంగను జంద్ర లనఁగఁ
దగుఁ గూఁతుర నెడి శబ్దమునకు రుత్వంబు లోఁగును నిలుచు గూఁతురును గూఁతు
కూఁతురు ల్గూఁతులు కొడుకు రన నిట్లు లిఁక ద్వితీయవిధంబు తేర్పరింతు
నాదేశముల నగు నలయుదంతములకు స్వాభావికోదంత శబ్దములకుఁ
బురుషాఖ్యలగుచోటఁ బొనఁగు నిఁక నులు రెండు రామునిగాంచెను రామునరసె
శంభుని నడిగెను శంభు నర్చించెనా వరుసతో నివి యేకవచనము లగుఁ
బొరి నుదంతంబులు పురుషాఖ్య గానిచో భువనకారపుఁ బొల్లునువు ను నిలుచు
నజరభూమీజముల్ వారివాయధేనువు నడిగెఁ జెట్టుం గట్టు నడుగఁ దనఁగ
నలయి దంతముల నదంతమ్ములను నట్ల పొనఁగు నకారంపుఁ *బొల్ల రొకటి
శౌరి నీక్షించెను శౌరిఁ గనుంగొనె నతివ నారసె బ్రహ్మ నడిగె ననఁగఁ
దగునుదాహరణము లగునింకిట సకర్మకములైన క్రియలపైఁ గలిగనేని
గన నచేతనవాచకపదముల ద్వితీయ లోకచోటఁ బ్రథమయై యొప్పుచుండు

---

* పొల్లయని యదంతరూపములకాద నీకని కిష్టము. అది యుచితముగ గాతచ్చును.

బలుఁడు సొమ్ములు దాల్చెఁ జెలులు కోకలుఁ గట్టిరి నమూతి మిన్నుదన్నె నన మఱియు
వలనకర్మకములై వఱల నాకృతుల గిరు లొప్పె ననఁ దరు ల్పెరిఁగె ననఁగ
నగుఁ నిట్లు యుఁకఁ ద్వితీయకు వివరించెద స్థావరతిర్యక్పదములు విడిచి
కనఁ ద్వితీయాదులకును లోనుగాఁ బురుషాఖ్యపదముల పైయక్షరముల
తుదలయుత్వములపై నొదవు నికారము వహి వికల్పమ్ముగ వచ్చుఁ గృతులఁ
దగుఁ కవిషష్ఠికి నిత్వ మగుఁ గుఱుషష్ఠికి నత్వ మమరు మనుండు నీక్రమము వినుఁడు
సోముని చేతను సోముచేత ననంగ గురునికొఱకు గురుకొఱకు ననఁగఁ
గోశవునివలనఁ గోశవువలనని వజుని కజునకిన నలరుచుండు
నావల మఱి తృతీయావిభక్త్యర్థంబున మయి మై యనునుడు లమరు వినుఁడు
మానివర్యులఁ బ్రీతమయి నొక్కవ్వ హారుఁడనహారిభ కిమెంబొల్చునభవుఁడనఁగ
నిఁకఁ జతుర్థి వచింతు సేర్పడ రామునకై రామకొఱకనంగ మఱి యువల
నరకఁ జతుర్థికి షష్ఠి వచ్చును బ్రాహ్మణునికి దానం బిచ్చె ననఁగఁ బ్రాహ్మ
ణునికొఱకిచ్చె నంచు నెఱుంగఁ దగు మఱి వేంకటాచలపతి కంకిత మన
నాహరికొఱకు సమర్పితం బనుటయే పాద్యంబు వేదాంతవేద్యున కన
దండితరాక్షసాధ్యక్షునకుఁ బ్రణతు లనఁగ నిట్టివి చతుర్థ్యర్థము లగుఁ
బయిని బంచమికిఁ బొంచెయనంగఁ దనరారు బుధుఁడవ్వఁడు నలువపొంచె ననఁగఁ
గృష్ణునికంచెను గృష్ణుకంచె ననన్ సంక పంచ్యర్థక్రమం బేర్పరింతుఁ
దగును కారాంతశబ్దములకు కునులు పై నగు నెడల నకారమాది నిల్చు
ననుటచే నలిబలమున కింద్రజిత్తునకును దేవగురునకు ననఁ దగు నిఁక
వరునఁ బెండ్లామునకు వంతునకు రాజకుఁ గైలాసమునకుఁ బ్రయోగములు గలవు
మునయుఁగ నలిబలమునకు నింద్రజిత్తునకు నసియుట్టు ముకుతుకు లమర వెండు
వహికినులకు నులవము నకాంవు(బొలు లుండుఁ బో నచ్చు పైనుండు నెడల
మునికి ననమొ మునికెనమొ తనకు ననమొ తనకెనమొ నాఁగ నిట్టుల నవల
నల్ప్రాతిపదికి మదంతంబు గానిచోఁ గుకినుల కాదనెక్కానదు నత్వ
ముచలకు రమకు నృహరికి గరికి నాఁగ వరున నిట్టుల నుదాహరణము లగు
షష్ఠి కొక్కెడ వికేవణముల బ్రథమలో ఘనభుజాబలుఁడు భీముని కనంగ
నమితబలుఁడు కౌరవాధిపుని కనంగ-సింక సష్ఠైమి తెఱం గెర్పరింతుఁ
బురుషాఖ్యల నదంతముల కేకవచనంబు కయినుండిన ని వికల్పముగ వచ్చు
నానికారము రానిచో నకారము వచ్చు హారునియందు హారునం దనఁగ మఱియు

నప్రాతిపదములయందుఁ దిర్యక్ప్రదములు నేకవచనంబు గలుగఁ బైన
నినలు రెండును రాక దనరుఁ బలికయందు నవనియందనఁ బక్షియందు నంచ
యందన్న యట్లు లుదాత్తమ్ములైనచో నముసు నత్వము వికల్పమున వినుము
మారువునందుఁ జెఱువునం దన మారునందుఁ జెఱువునందునన్నట్లు చెల్లు మఱియుఁ
బసువునందు ననంగఁ బసువందు ననఁ దేలునందుఁ దేలందు ననంగ నవల
సతిసప్తములు గల్గు జాడలందున స్త్రీము లెల్లఁ బ్రథమైకవచనములు దాల్చుఁ
జుక్కలు వనునంగా సౌరణాగస్థలా మాఁ [illegible] కుఁ బ్రా [illegible]
నన మఱి మాఁది వెలఁదు లసురాళి సౌగియు నిలఁ దనరఁగ గాన్పునందు ననంగ
నుగునిభక్తిసేయును [illegible] నసిగుంకు [illegible] గొనఁగును నన
నరవి నిట్టివి సతిసప్తములై యొప్పు నిఁకఁ దద్ధితంబు లెఱుకపఱుతుఁ
గాలవాచకముల [illegible] స్త్రమికిఁ బ్ర [illegible] నచ్చు [illegible]
బగలు మ్రొల్లరియందుఁ బవలుల [illegible] యొనఁగు వస్త్రాకాల [illegible]
దాము వెడల [illegible]
నెలస్త్రీలవదినా నెలకనాలగు [illegible] క్రియ నుదాహరణము లగుఁ
[illegible] స్త్రమికిఁ ద్వితీయకు తృతీయయు వచ్చు నవి [illegible]
వని నున్నది మఁదేథ [illegible] స్థానఁ జేసి [illegible]
గలవ ములాదెరు [illegible] లక్ష్యము లగు [illegible]
లచ్చె [illegible] వాచకోప [illegible] స్త్రమికి [illegible]
తీయకు నర్ణ వచ్చుఁ [illegible] నాదేశము [illegible]
నసంగ నిట్టుల నుదాహరణంబు లగు [illegible] ప్రాణివాచకోప [illegible]
కన్ను వెన్నును జన్ను [illegible] గుంట వెంటను జంట [illegible] నసంగఁ
జమఁ ద్వితీయకు [illegible] స్త్రమి [illegible] లక్ష్యముల్ [illegible]
చెలికాటఁజూచెను [illegible] సిరిమి నసంగ
నెలయుచుమందు నాదల [illegible] ప్రాణివాచకాదంతశబ్దములకుఁ దె
నంగుతృతీయకును బంచమికి స్త్రమికి నుకారము వచ్చు లక్ష్యములు వినుము
తరలాక్షి బాహులతా గట్టెఁ జెలువుని లతను విరుల్ పుట్టె లతను జివురు
తగు నన నిఁక ఇదంతముల నాగ్ని విభక్తులందుఁ బొల్లుపకార ముల నికార
మమరంగ వచ్చును విమతుం డసిని దెగటార్చె నసిం దెగటార్చె ననంగఁ
గ్రౌంచము తొలిని రాయుంచలు వెడలెనాఁ గడలి నిక్కరఁజెందెఁ గంసవైరి

యనఁగ నిట్టుల నుదాహరణలు తగు నింక స్థావరప్రాణివాచకము లగుచుఁ
దగు నుకారాంతశబ్దము లకారాంతము లగు పంచమీతృతీయులను సప్త
మి నలు బహుళాంత నేకతను రెంటను జెలంగు గట్టునవచ్చెను గట్లవచ్చె
ననఁ జెలి వ్రేలఁ జూపెను వ్రేళ్ళఁ జూపెనా నొకయూరనిలుచు వాఁ డూళ్ళనిలుచు
నన నింక నీరు గోరును నోరని యెడి శబ్దము లదంతంబు లాతఱిని రేఫ
లకు టకారములు వాలాయంబుగా వచ్చు నీటను గోటను నోట ననఁగ
నీరు త్రాడును గోరు గూఁడను శబ్దముల డకారముల టకారములు వచ్చు
నీటఁ ద్రాటను గోట గూఁట నాఁదగు నింక నాపలఁ గిక పరమైనయెడను
బూర్వమున టకారముపయి నిత్వమువచ్చి నేటికి నేటికి నేటి కనఁగఁ
దనరాయిమోయు నుదాహరణము లిట్లు కనుమొక్కితేయుఁ దప్పక నిక నవల
నహాని నచేతన వాచక స్త్రీలింగములకు విశేషణా లున్నపుడు
కములున్న నామము గనుఁగొను డీక లెన్న హాదృష్ట భాగ్యదాయక మనంగ
వన్నినిషధ సుశీలసితా బాల నింకఁ జెలఁగుబహువచనములకుఁ బ్రాణి
పదము నటుగ నేకవచన మగు విశేషణముయి తగు హాగణములు ఖ్యాత
మనఁగ సన్నద్ధంబు లధికాంబన పదగుఁ జ్ఞాస్య స్వనత్సన మయ్యె ననఁగ
నావలఁ జెలఁగున సవ్యయాలు యుక్తి పదములు కొన్ని యొప్పులుతు వినుఁడి
యుప్పు డిప్పుడు గాన నప్పుటి నిప్పుటి నక్క డిక్కడఁ గాక యూడ యూడ
మఱియు వేసులు పలుమఱు గావున నలుగనని వసిక్కిన్నటి నాఁదగు నింకఁ
జెలఁగున నొకకొన్ని స్త్రీ ప్రత్యయంబులు తెలియఁ జెప్పెద స్పష్టములు వినుఁడు
మొదలను గుణపదముల నెనయుచు మీఁద నాలున్న దానికి రాలు వచ్చు
రేఫ కచ్చునటుల గృతుల నొక్కొకచోట యత్తులు విశ్వాన నమరియుండు
జనరాలు గొడ్రాలు చవరాలు ముప్పరా లనఁగ నిల్లాల్వాలయూలు దక్క
ననల నాఁడను ప్రత్యయము వచ్చి వగలాఁడి చిన్నెలాఁడి యనఁగఁ జెలఁగు నింక
నలకత్తె యను ప్రత్యయము వచ్చి సొగసుకత్తె నెలకత్తె చెలికత్తెయనఁ దనరు
నాత ఎత ప్రత్యయము వచ్చి గుబ్బెత కొమరెత యనఁగఁ దగును మఱి యెఱు
కెత చాకెత తిరుమాలెత బోయెతన వయోజాతివాచకముల సరణిఁ దనరు
నవల సాని ప్రత్యయము వచ్చి యేలికసానినా మాతరసాననఁ దగుఁ
బూవుఁబోఁడి మెఱుఁగుఁబోఁడినా సుకుమారతను మనోహరతను దనరి రెండు
ననువుగ మతుబర్థమున నిపాతము లగు రహీకెక్క నిటువంటి ప్రత్యయముల

నాద్యర్థంబులను యతు లమరింపరాదింకఁ గారకములు తెల్పఁబడును వినుఁ
డవలను గ్రియకు హేతువనఁగఁ దగునది కారక మనుపేరు గాంచు నదియు
రహిఁ గర్తృకర్మకరణసంప్రదానముల్ క్రమునపాదానాధికరణము లని
యాఱువిధమ్ముల నగుఁ గారకమ్ము లవియె ప్రథమాదివిభక్తివిధములఁ దగు
కర్తృకరణకారకములయగుఁ దృతీయ కర్మకారకమున కగు ద్వితీయ
రహిసంప్రదానకారకమునఁ గాఁ జతుర్థి యగునపాదానకార
కమునఁ బంచమి యధికరణకారకమున సప్తమి యగు ననుసంగ నెట్టు లన
నీవటు కెవ్వ శ్రోత గాఁ నిమ్ము దీని నెఱిఁగి కసిదఁ దెలియుఁ డీకఁ
గనువేసుక స్వతంత్రకర్తయు హేతుకర్తయుఁ గర్మకర్తయుఁ దగ నభిహిత
కర్త యనభిహితకర్తయు నని కర్త మూఁడు తెఱంగుల నలరు నందు
జేఁడిల నేలు మనాల్సఁ దనంగ స్వతంత్రకర్త యగుచు తెల్పఁ గాఁబడియె
విను యనువాతుఁబు హేతుబునకు హేతు ... మహితముచుఁబు ... నాతుఁ
దను మనీషులు నమ్ముదాఁ ... హేతుకర్త యమ్యె
హేమం కోపము ... కర్మంబు లేక
కర్తతానే యయ్యెఁ గనుక ... కర్మకర్త యయ్యె
గానకొని సూపకారుని చేత నన్నంబు పక్వంబుగాఁ జేయఁబడియెను నని
యన్నంబు ... యనభిహితకర్త యగుచు నెలయు ...
వంటు సువారంబు ... సకర్మక యనభిహితకర్త యగు నిఁకఁ
గర్తకుఁ గ్రియచేతఁ గనఁబడుచునుఁ ... కర్త్రాఖ్య దనరు నది యె
ఈప్సితకర్మ మనీప్సితకర్మంబు ననంగనీప్సితానీప్సితాఖ్యకర్మ
మకథితకర్మంబు ... కర్మం బభిహితకర్మం బనభిహితకర్మ
మనుచుఁ గర్మంబు సప్తాహ్వయంబుల చేతఁ దగుఁ దెల్పెద వినుసంగ ...
జనపతి యన్నంబు ... ఈప్సితకర్మాఖ్య నెసఁగుచుండు
మును మూర్ఖుఁడు విషంబుఁ దినియె ననంగ నిది యనీప్సితకర్మ యగుచుఁ దనరు
దొరకొని బాలుండు మువ్వఁగప్పినపామునాస్నంబు మొసవెడి ననంగ నిదియె
యీప్సితానీప్సితకర్మాభిధానంబు చేతను దనరు మిగుల
నాదేవదత్తుండు యజ్ఞదత్తునితోఁగూడి నడిగెడి పని వడిగ రెండు
కర్మంబు లునుప నకథితకర్మం బగుచుండును గృతులందు నూహసేయ
మూర్ఖశిష్యుఁడు గ్రామమునుగూర్చి పోయెడిని గురుండు తచ్ఛిష్యునిమదినిఁదలఁ

పుచు గానుమునుగూర్చి పోఁజేయుచున్నాఁ డనిన శిష్యుఁ డలకర్త్రతను గనియెను
గనుక నిట్టిది కర్త్రృకర్తృనామంబుచేతను దనరారుచుండును గణింప
శ్రీయజ్ఞదత్తునిచేఁ జాఁప వడి సల్లఁబడుచున్న దనఁ జాఁప ప్రథమమైన
కతన నిదియె యభిహితకర్తృనామధేయంబుచేఁ బొల్పుగ నలరుచుండు
యజ్ఞదత్తుఁడు చాఁప సల్లుచున్నాఁ డనుకరణి యనభిహితకర్త్రమయ్యె
నల క్రియాసిద్ధికుం దత్స్వాతంత్ర్యాభావం బౌనది కరణాహ్వాన మగు నదియె
గణనగ బాహ్యకరణము శాస్త్రకరణ మని కరణంబు ప్రబలు రెండు
రెండుగుల నెట్లన్న దేవదత్తుఁడు కత్తిచేతను జక్కిచెట్టు నఱకు
చున్నాఁ డనఁగ నిది యూహింప బాహ్యకరణ మగుచుఁ దలిర్చు రహిఁ గి నెక్క
శ్రీగురుఁడు కన్నులచే రూపమును గ్రహియించుచున్నాఁ డన నిట్టి దెల్లఁ
బాకిఁత శాస్త్రకరణాభిధానంబు చేతను మిగుల రాజిల్లు నిఁక
నీవి యొసఁగుట కెవ్వని కోరు నాతఁడే సంప్రదానాభిధఁ గను నదియు
మఱి ప్రేరకసంప్రదానమనుత్ప్రేరకసంప్రదాన మనిరానివ్విక మ్మని రహిఁగ సంప్ర
దానమ్ము ప్రతిభాసితము లగు నెట్లన గురుపుత్ర్యుఁ డగు జాకొఱకు నావు
నిచ్చుచున్నాఁ డనఁ నిదియె ప్రేరకసంప్రదాన మగుచు లెస్సఁ దనరు మఱిని
బుధరాజు లెసువకిఁ దెట్టునిడి యొసఁగుచున్నాఁ డన సవిగ నిది
యనుమంత్రృసంప్రదానాఖ్యంబుచేతను రహిఁ కెట్టియుండును దలంప
నరుఁడు హరికొఱకు పిఁడుచ్చుచున్నాఁ డనఁగ నిది హరికిఁప నాడెనుమర
నల యనిరాకర్త్రృకాహ్వానసంప్రదాన మగుచుఁ దగుఁ బ్రబంధముల నిఁక
నొకచోటునుండి వేఱొకచోటికి కదలుట గానిపించిన నపాదాన మగును
జల మచలంబని యలయపాదానంబు రెండువిధముల నొప్పుచుండు నందు
గొఱ్ఱె కదలెడి గుఱ్ఱములవలనఁ బడుచున్నాఁ డనఁ దీనిచందము గణింపఁ
దగుఁ జలాపాదాన మగుచు నిలాగున నెసఁగుచు నుండును గృతులలోన
నొగి యజ్ఞదత్తుఁడు మంచినుండియుఁ జనుదెంచుచున్నాఁ డనఁ దెలియ నిదియె
నలువుమీఱ నచలనామకాపాదాన మనుచుఁ బొల్పెసఁగుఁ గావ్యములనింకఁ
గడుఁ గ్రియఁ జెందిన కర్త్రృకర్మముల యాధార మధికరణమై రహి నిది
యలయభివ్యాపక మనఁగ నౌపశ్లేషికం బన వైషయికం బనంగ
నవల సామీపికం బన నధికరణము నలు దెఱంగు లను జెన్నలరు నందు
నువ్వులయందు నూనె గల దన నిది యె యభివ్యాపకాధికరణ మగు

గురుఁడు మంచమునందుఁ గూరుచున్నాఁ డన నల్లయూపశ్లేషికాధికరణ
మగు బ్రాహ్మణుడు గావ్యమునందుఁ గుశలుఁడౌ నన నిది వైషయికాధికరణ
మగును ఘోషముఁ గంగ యం దన సామీపికాధికరణ మగు నవల నింక
నదే మొదలిపదము తుదియక్షరమ్ములోఁ జెలఁనుడి మొదలియక్షరము గదియ
నదికించిన సమాస మందు కోవిదు లందు నంధ్రభాషకుఁ జెల్లు నవియు వినుఁడు
తత్పురుషము కర్మధారయమును బహువ్రీహి ద్విగువు ద్వంద్వవిధము నవ్య
యీభావ మనఁ దగి యిట్టిగఁ దెలుఁగుల నమరు సమాసము లవియె యరయ
వింతమీఁఱఁగఁ బంచవింశతివిధములఁ బరఁగును దెలిపెద వసుస మీఁఱ
రహిగ నుత్తరపదార్థ ప్రధానం బయి తత్పురుషం బని తనరుచుండు
ననువొంద నన్యపదార్థ ప్రధానమ్మై యొందు బహువ్రీహి యొసఁగుచుండు
నమరంగ నుభయపదార్థప్రధానమై ద్వంద్వసమాసంబు వఱలుచుండు
నరయంగఁ బూర్వపదార్థప్రధానమై యవ్యయీభావ మొప్పుచునుండు
పయిమెయి మనుసుమెయి యన నివి ప్రథమాతత్పురుషములు మరయుచుండు
దట్టిమోపిఁ కొండతాల్పి యన ద్వితీయాతత్పురుషములు యలరుచుండుఁ
జేయీఁతయన వొంగచిల్లర యనఁ గత్తినఱకునాఁ బలుగంటినాఁగ గోటి
జీర యనఁగ రాచపోరునా నివి తృతీయాతత్పురుషములు యమరుచుండు
వలపుతిలక మనఁ దలుపుపలక యన గడియమ్రా నన మందుకాటుక యనఁ
దేలుమందనఁ బాముమాలిక యనఁ జతుర్థితత్పురుషములు తేజరిల్లు
మోమోట మనఁగను బాముబీ తనఁగ నెత్తురుకళ యనఁగఁ గిత్తుబడు మనఁగ
ఖ్యాతి నన్నియుఁ బంచమీతత్పురుషనామమున వెలయుచునుండు ననువుమీఁఱ
దొరకీవి యడవిజోదులు రాచకొమరుండు కందోయి పూఁదావి కల్వదంప
పగడాలగని మందపుగము లనంగ షష్ఠీతత్పురుషము చెలువుగాంచుఁ
దగ మఱి షష్ఠ్యర్థతత్పురుషములందుఁ గర్మధారయములఁ గన్గొనంగ
నలవిశేష్యపుఁబద మంత్యముకారమ్మునకుఁ బునాదేశ మంటను వచ్చు
హల్లుపై నుండిన నచ్చుపైనున్నఁ బుటాదేశ మనుచు నెన్నిరి వినుఁడు
వాదపుఁబాతంబు జాదపునవ్వు సున్నపురాగు సున్నపుఱ్ఱం గనంగ
ముత్తెపుంబాపట ముత్తెపాప టన నెయ్యపుటాదరమ్ము మోదపుటలు కన
వేలుపుటింతి నా వేల్పుటా వన నందలపుటను నన నిట్లు లక్ష్యము లగు
నిటఁ బుటాదేశ మొక్కెడ లే కుదంతాల మిన్నేఱు మొగమంద మన్నయట్లు

రూఢి షష్ఠీతత్పురుషములం దుత్వ మంత్యమునందుఁ గల్గు పదములపైని గలిగిన కచటతపలకు జశ్త్వము వికల్పముగ నొక్కొకచోట వచ్చు వినుఁడు పువుఁబాళె నాఁగను బుప్వఁబాళె యనఁ బువ్వుంబాళె యనఁ ద్రివిధంబులఁ దగ ములుఁగొన పలుదీపుఁ ముకుఁజెఱమలు రేఁగుఁబండ్లన నిట్టులఁ బరఁగు మఱియు షష్ఠ్యర్థతత్పురుషమునందుఁ గొన్నిపేళ్లకు జశ్త్వ మది వికల్పగతి రాను పాముకోఱ యనంగ వేముతీ పనఁ బలుకుగురు తీరసఁగ ముక్కుచెమట యనఁ జను, కను, నా నిట్టి శబ్దములతుదల నెఱసున్న దగు సూఁద నెగడుఁ దేల నఱసున్నయై యుండు సరయుఁగఁ బైని హల్లాదులసంధి సేయుఁ గనెడితఱి షష్ఠ్యర్థతత్పురుషను జనుఁగవ యనఁ జన్నుంగవ యనఁగఁ జనుఁగవ యనఁ గన్నుంగవ యనంగఁ గన్నుఁగవ యనంగఁ గనుఁగవ యనఁగ నీకరణి మఱియు నీరెండుశబ్దము లేకాక్షరములైనఁ బయినుకారము పోల్లయయి తనరును సున్నగా దేటువలె శోధించి పూంచిన నవల హల్లుల జశ్త్వ మగును సంధి ఘటియింపఁ జన్గవ కన్గవ యనఁదగు దీనికి బిందుయతి యిడఁ జెల్ల దేకాక్షరముల కొక్కెడఁజెల్లు నీరెంట రెండక్షరమ్ముల నుం*డలయతి యవల జక్కవకవ యనఁదగునట్టి త్ర్యక్షరములకవకు జశ్త్వంబు చెల్ల దదిదంతము లయినపదములు గొన్నింటి జాడ లెఱింగింతు సరవి వినుఁడు మొలకట్టు వలచూపు తలపొక్కు తలతిన్నిరి యనుపేళ్లకు జశ్త్వరీతి చొరదు మడిచాలు పులికూన కుడిప్రక్క సిరితెల్వి యనుపదముల జశ్త్వ మమర దింక మును సంస్కృతము లయ్యుఁ దెనుఁగు లౌ నొకకొన్నిశబ్దము లౌ వానిజాడ లెల్లఁ గనిపింతుఁ బసపు డనఁ గుండలోపల ననఁ గందముప నా నలరు నింకఁ గనుఁగొన షష్ఠ్యర్థమున నుకారాంతశబ్దములపై వచ్చున్నఁ దగు నకార నుధిపునానతి యన నభవునాజ్ఞ యనంగఁగూఁతునోడ మెనాఁగఁగొఱలుమఱియుఁ దెనుఁగుటక్కర మొక్క టునిచి యాదిని బయి సంస్కృతపదము లుంచఁగ సమాస మగును నా, నీ, తన, యనునుడితో ద్విత్వ మబ్బును బోవు షష్ఠ్యర్థమందు మఱియు నీ, నా, యను మాటలరెంట సమాసమగా ద్విత్వ మమరదు వినుఁడు నావచోవైఖరి నీవిభవస్ఫూర్తి తనకళాసంపత్తి యనఁగ నింక నామవిద్యాప్రౌఢి నీనువిలాసంబు తనమభుజాబలం బనఁగ మఱియుఁ దనఘనకీర్తిప్రతాపకాంతు లనంగ నీయసమానసాహితి యనంగ

---

*ఇట్టి ద్రుతసంధులు కవిత్రయేతరగ్రంథములందుఁ గ్వాచిత్కముగాఁ గనుపట్టుచున్నవి.

నాఁవిక్రమనిరూఢి నా లక్ష్యములు మఱి యుభయదంతసంస్కృతపదములపయిఁ
దెనుఁగుసమాసపుఁ దెఱఁగు లెఱింగింతు మునిపట్టి తమపాకు లనఁగ దంతి
కొమ్ములు సుకవిపళ్లు నరాతిపోరు నా నెసఁగు షష్ఠ్యంతమం దితుల నిఁక
సమము నదంతశబ్దముల కొక్కొకచోట దినవెచ్చ మనఁగను దినవహి యన
సంబంధషష్ఠి యెసఁగుఁ దెగ్గుపదముపై సంస్కృతపద మున్న సరవి నదియుఁ
గనిపించుఁ గొనశాఖ లన దొంగవిద్యనా వానకాల మనంగ నటులు మఱియు
నూహింప నింతిమృదూక్తమాధురికన తివణెల్లు పాటపాటవ మన నిఁక
సంబంధషష్ఠి కెచ్చటను బఘను వచ్చు గుసుపుమూటన సైన్యమురభటి యనఁ
దేటగా నిఁక నొప్పు స్త్రీలింగము తెనుఁగింపఁగ నొంతె సమాసమద్యమమునఁ
దతనాదకాళిందితటమున మునుంగలతమసతీరసికత మన నిఁక
ముల్లు విల్లు లిల్లు బొమ్మ వెన్నను శబ్దములకెల్లఁ బైహలంతము లన కడియ
పుసు జడ్డ లెల్లను బోవును పినికి యిలువగ పిలువంపు లింబుపడి పలు
వరుస కనుబొమ్మ కేవ వెనువెంటఁగ మున్నునది యనుటకు మునునదంప నిఁక
సంస్కృతమునఁ దెగ్గు సమసూర్పనొప్పని తెఱఁగు లెఱింగింతుఁ దేటపడఁగ
ననిమిషనెలఁ తన స్వర్ణవకొంపుకనఁ జనని గొల్లిటివిధమ్మునఁ దగు నిఁక
సాముతమి యనంగఁ జనపుబాళి యనంగ సప్తమీతత్పురుషమయి యొప్పు
రహిఁ కెక్క వరుసమీఱఁగ సప్తవిధకర్మధారయములు దెల్పెదను వినుండు
తగువిశేషణము భేదక మనఁగను విశేష్యమ్ము భేద్య మన నెసఁగు నెటు లన
అరిధరుండు హరినా నలికాక్షుఁడు హరుం డనంగ నాస్యఁము బ్రహ్మనాఁగఁబొసఁగు
గుణిపదముపయిగ గుణమున్న సవిశేషణముమీఁదినికార మణఁగుఁ గలుగు
నలువుగా నొకచోట నల్లనికలువనా నల్లకలువ యనఁ జల్లతావి
పచ్చనెల్లా యెఱ్ఱబంతు తెల్లకలనా సరవి మఱియుఁ గఱిచల్లడంబు
చలువగట్టన విశేషణపూర్వపదకర్మధారయము బగుచుఁ జెన్నారు మఱియు
నరయ నా యీ యేల యవల వర్ణాగ్రాచ్చజాతలఁ గలుగును జడ్డలొకట
రహింగ సూచించెద రలశేషసహాలను నక్షరములు దక్క నది యెటులన
నాకాంత యక్కాంత యీకల్కి యిక్కల్కి యేయింతి యెయ్యింతి యిది యనంగ
నారాజు నాలక్ష్మి యాశౌరి యామట్టి మాసామి యాహరి యనఁదగు నిఁకఁ
గన నుదంతంబులౌ కర్మధారయముల కచ్చుపైఁ దగ టును లాగమము ల
వును విచ్చుటాకులు పోతుటీఁగలు తళ్ళుటంపరలు గడుసుటసురు లనఁగ

నెసఁగు నద్దపుబిల్ల నిచ్చు నంబుజనేత్ర నాడించు నందాన నధికుఁ డనఁగఁ
దగు రేఫమిూఁది యుత్వమ్ములకెల్ల వికల్పమ్ముగను టు వు గలిగియుండుఁ
జిగురుటాకనఁగను జిగురాకన వెదురుటాకనంగను వెదురాకన మఱి
యలరుటమ్ము లనంగ నలరమ్ము లన నిటు లనువొందఁగా నుదాహరణము లగు
నీక్రియఁ దుత్వంబు రాకను బొమ్మరి ల్లొప్పదరి ల్లనెడి రెండు పోలుచు నందు
నరయంగఁ బొదరుటి ల్లని చంద్రభానుచరిత్ర నొక్కెడ నుండె రీతిగ నిఁక
హల్లుపై నున్న నత్వముకారమునకుఁ బునాదేశ మెచట నిత్యముగ వచ్చు
నిద్దంపుబరణినా నిగరంపుఁగెంపస సోయగపున్నవలా యనంగ
గాటపున్నపుగాఱ యనంగఁ జొక్కపుఁగమ్మ చొక్కపుంగమ్మ యనఁగ
సొబగొందు నిఁకఁ గొన్ని సుకవులు తెలియుఁడీ యదినుదంతమ్ములై యొలరు నచ్చ
తెనుఁగునుడుగుల రెండును మూఁడు నాలు గైదా ఱేడు నెనిమిది యక్షరముల
పయి సంస్కృతపదంబు పరఁగు లక్ష్యములింకఁ గఱకంఠుఁ డన వాఁడికాండములనఁ
గొమిరెవలుదకుచకుంభంబు లన నిసుదమధూళి కన వెడఁదశర మనఁగ
నొగఁదాఁకివేయిమున్నాఱుదంతు లనంగ నఱునదివేలుదివ్యాబ్దము లన
నప్పున్గఁదావినవోదనం బును నాఁగఁ గటికిచీఁకటిదిండికరమన నిఁకఁ
గనఁగఁ గకార మొక్కటి వెలిగాఁగఁ గచటతపవర్గపంచకము పయిని
నమరియుండిన నకారము బిందు వగు నది జశ్త్వంబుగాంచు నజ్జాడ వినుఁడు
క్రొన్ననుసుడికిఁ దెన్గునఁ గ్రొత్త యనునెడఁ గ్రొంజాయ క్రొందళ్కు క్రొంబఱి పనఁ
బరఁగు వకారంబు పై నున్న ద్విత్వంబు వచ్చి దాని కల క్రొవ్వాఁడి యనఁగ
నెగడు నిట్టుల మఱి నే యనునక్షరం బుచితార్థమును దెల్పుచుండు చోటఁ
బైవర్ణములకు ద్విత్వంబె కల్గి తనర్చు నెమ్మోము నెత్తావి నెన్నడ యనఁ
గనఁగ సంఖ్యావాచకముకారముపయుని దగువర్ణములకు ద్విత్వంబు వచ్చి
ముక్కన్ను ముచ్చిచ్చు ముత్త్రోవ మున్నాఱు ముప్పది ముమ్మొన ము వ్వెలుఁ గన
నెసఁగును మఱియొక్కటిటులఁ బైవర్ణంబు ద్విత్వంబు గని డెబ్బదియనఁ బొల్చుఁ
దెలుఁగులఁ గెమ్ము చెమ్ము లరుణాఖ్యకుఁ జెల్లి పరఁగుచునుండును వాళి వినుఁడు
కెందామర లనంగఁ గెందలిరు లనంగఁ జెందమ్ము లనఁగను జెంగలు వనఁ
జేరను నుడొకటి పెద్దయునుట కగుఁ జేరొలగం బనఁ జేయుర మనఁ
దనరారు భద్రదంతావళంబు లటంచుఁ గొఱలు శ్రీవృషకేతునాటకమ్ము

లనుచు నీరెంటిదారిని గలపేళ్లు విశిష్టాన్వయము లనఁ జెలఁగు నింకఁ
గర్తృకర్మార్థము ల్గలిగినక్రియలందు నిన యనుప్రత్యయం బెసఁగుచుండు
వచ్చినవాఁ డన నిచ్చినసొమ్మన మెలఁత చెందిరముప్రామినకుచ మన
వనితలు పసుపురాచినమానికపుతాప నాఁగఁ బండినచేనునాఁ దగు నింక
రూఢిగా రాజసీయం డన దొరబం టనంగ నీదా నెసంగుఁ బేళ్లు
వహి విశేష్యము పూర్వపదముగాఁ గలకర్మధారయమనఁ జెన్నారుచుండుఁ
జలివేఁడి కనుఁగవ వెలిగప్పుచందునా నీరెండపేసలదారి నుడులు
పరఁగ విశేషణోభయపదకర్మధారయ మగుచుఁ జెలంగు రహింకినిక్కఁ
బొరిఁ గాకినలు పన బొగ్గుచాయ యనంగ సుద్దతెలుపు నాఁగ సొరిది నిది యె
పుడు నుపమానము పూర్వపదమ్ముగాఁ గలకర్మధారయాఖ్యను దలిర్చు
నలువమోఱఁగ మగపులి యన రాచసింగ మన నీరెండు నామములు లెస్స
యూహింపఁగ నుపమానోత్తరపదకర్మధారయాహ్వయ మయి తనరుచుండు
నప్పయమంతిరి యన్నమరాజబ్బినాయఁడు వేంకటరాయ లనెడి
నామము ల్సంభావనాపూర్వపదకర్మధారయం బగుచుఁ బొల్పారుచుండు
నల సిగ్గుసొమ్మనఁ గొలువుపంట యనంగఁ జనువుపసంబునా జగతిలోన
నలువుగ నవధారణాపూర్వపదకర్మధారయం బగుచు వింతగఁ దగు నింక
నేకవద్భావి యనేకవద్భావి యనఁగ ద్విగుసమాసములు రెండగు నెటు లన
ముజ్జగం బిరువంక మున్నాళ్లు ముత్రోవ ముక్కన్ను ముమ్మొన ముత్తర మన
నివి యెల్ల వరుసగా నేకవద్భావి ద్విగుసమాస మగుచు నిల్లెసఁగుచుండు
నలువెస లైదురేక లన ననేకవద్భావి ద్విగుసమాసపద్ధతిఁ దగు
ముచు దెలుఁగులలోపలను గనుపట్టిన తిగబహువ్రీహులు తేటపడుచు
వేవెలుఁగు నలువ వెసవిల్తుఁ డనుపేళ్లు ద్విపదబహువ్రీహివిధము లగుచుఁ
జెలఁగును జలికాఁక సెకకంటి యన బహుపదబహువ్రీహి నాఁ బరఁగుచుండు
మేలిమిజాళువాసేలువాఁ డన మతుబర్థబహువ్రీహి నై తగు మఱి
యరయు బహువ్రీహియందె యై యనునుడి కలవాఁ డనెడిచోటఁ గలిగియుండుఁ
దెల్లనిగొడుగును వెల్లనిబొక్కెము నై ధర్మజుం డొప్పె ననఁగ నింకఁ
దలిదండ్రు లన్నదమ్ములు బావమఱఁదులుఁ బిన్నపెద్దలనెడిపేరు లెల్ల
నొగి నితరేతరయోగవద్ద్వంద్వసమాస మగుచు నొప్పు మఱియుఁ దోఁట
దొడ్డిగనులు తొత్తుదొడుకుబంటెనుఁగుగుఱ్ఱమెద్దు లనఁగ గొఱ్ఱమేఁక

బత్తె లనఁగఁ జెర్వుపాడిపంట లన *సమాహారద్వంద్వ మగుచు వెలయు
నారయంగ సముచ్చయద్వంద్వముల యుదంతములపైని నుకార మమరుచుండు
హరియును గిరియును నలుపు నన్నట్టులు రమయును నుమయును సమయును రసఁ
దగు నర్థమునుగూర్పు ధర్మంబుఁ గొనరింపు మవనీతలంబున ననువహింపఁ శ్రీ
యాద్వంద్వసంబంధ మన్వాచయద్వంద్వ మనఁగ రాజిలు దీనియవల నింక
వాసిగాఁ దెలివిడి సేసెద నవ్యయీభావసమాసము ల్బాళిఁ గనుఁడు
కసు నిష్కామంత కాసంత గోరంత యిసుమంత దోమంత యేనుఁగంత
చీమంత యన నివి నామపూర్వపదసమాస మగుచు నిల్లు మాతుకెర్పుఁ
గొనకొన్న తుదప్రాను మునిమాపు నడురేయి రాగుంచ కడసంజ రాదిలు కన
మునివేళ్ళు మీఁగాళ్ళు ముంజేయి కొనఁగోరు కీఁగడు పనఁగ నీలాగు మఱియుఁ
గడకన్ను లోఁదొడ పెడతల యనఁగ నవ్యయపూర్వపదసమాసాఖ్యఁ దనరు
లుక్సమాసంబు నలుక్సమాసం బన రెండుదెఱంగుల నుండు వినుఁడి
యడవిపంది యనఁగ నొడుసుంసు మనఁ గేనిపని యన నీసుకో డనఁగ ముగ్గు
పుసుక యనఁగఁ జెవిపోఁ గన నివ్వియు లుక్సమాస మగుచు నాథికెర్పు
నూరఁబంది యనఁగ నోరఁగో ప్పనఁగ నలుక్సమాసాఖ్య పొల్పుగఁ దగు నిఁకఁ
దగఁ దెనుఁగునఁ దద్భవ త్యయాభిధ గలిగిన మత్వర్థములను గొన్ని
వివరింతుఁ బ్రత్యయా లవి కాఁడు గాఁ డాఁడు వాఁ డరి యాఁ డీఁడుల్ వహింగ నిండి
యీఁడి యన వరుసగా నెసఁగుచు నుండును వీనికి లక్ష్యము ల్వినుతుఁ దెలియ
నవలఁ గాఁ డనుప్రత్యయము వచ్చి నెఱవగకాఁ డనఁగ సొగసుకాఁ డనఁగఁ
గుంటువకాఁ డనఁ గోటుకాఁడన నీటుకాఁ డనఁ జేవాఁడికాఁ డనఁ దగుఁ
సంస్కృతపదముపైఁ జను నొక్కటను విటకాఁ డనఁగను నయకాఁ డనఁగ
నవలను మత్వర్థమందు గాఁడను నందగాఁ డన నెఱపందెగాఁ డనంగఁ
గన్నగాఁ డన జూదగాఁ డన నిఁక మత్వర్థమునందు నాఁ డనెడిప్రత్య
యము వచ్చి తనరుఁ గోడిమెలాఁ డూరిమెలాఁడు పొన్నవల్వగలాఁడు వన్నెలాఁడు
నాఁగ మత్వర్థమం దాగలి వాఁ డనుప్రత్యయం బమరుచుఁ బసులవాఁడు
చంటివాఁ డెడవాఁడు వింటివాఁడు తుపాకివాఁ డీఁటివాఁ డన వఱలు జాతి
వాచకములు పాఱువాఁ డనఁ రాచవాఁ డనఁ గమ్మవాఁ డన నలరు నటుల
నవల నరియను ప్రత్యయము వచ్చెఱవరి నేర్పరి బాగరి యోర్పరి యనఁ

* సమాహారోదాహరణములయం దవైక్యకర్తృత్వమగు నేకవద్భావము చేయఁబడలేదు.

జూపరి మనసరి జూదరి లావరి తీన్పరి యనఁగ వ[illegible] నిరుకఁ
గనఁగొన్ని నుడుల నీఁడదు ప్రత్యయ [illegible] బాసయుఁగులముఁ బెలుపుఁ
గపటీఁడు నాఁగను గన్నుఁ డనఁగ [illegible] నిజాపదు మఱి
వహిఁగుంట కిఁడను ప్రత్యయము [illegible] నదయు మఱియుఁ
గడు లేని దనుట కొత్తైడ [illegible] ప్రత్యయము [illegible] దగు మఱి
యుండి యుఁడియను [illegible] ప్రత్యయము [illegible] తెన్న
క్రియా వాచకము తఁరాయను [illegible] నాఁగను [illegible] వెలయు
వరుస నిరుకఁ [illegible] తెరుఁగులుఁ [illegible]
[illegible] తీతనా [illegible]
గతకాలము [illegible] గతకాలము [illegible]
కడుఁ దా నెఱుఁగనికాలము [illegible]
వాసలు గలిగిన [illegible] నా [illegible] మూఁడు
గనఁగ [illegible] *
[illegible]
కాలము [illegible] మఱియు
[illegible]
దనదు [illegible] నవలఁ
బూనిక [illegible] వచ్చు [illegible]
కొమ్ము నామ [illegible] పూర్వకవాక్య [illegible] తగు[illegible]
మనుట [illegible] మగును మఱియుఁ
గనఁగ నాశీరర్థమునను విధ్యర్థము [illegible] వలయు [illegible] గవులు
వీనికి లక్ష్యము ల్వేల్వేఱ వినుఁ డిక భూతార్థ మగు లేమివోయె ననఁగ
భాగ్యంబు మీఁదను బ్రబలనున్న దన భావ్యర్థమా ననుచున్న దనఁగ వర్త
మానార్థ మగు లోకమాత నన్ బ్రోవుత మనఁగ నాశీరర్థ మయ్యె మఱియుఁ
జెనుఁగున నాశీర్వచనరీతి యెయ్యెడఁ గావుతఁ బ్రోవుతఁ గాతన నగు
నావెన్నుని దయ మేల్గావుతఁ బ్రోవుతఁ గమల సద్రక్షించుఁగాత శుభము
లాయెడు నా రమ్ము చేయుము లె [illegible] విధ్యర్థ మయ్యె నివ్విధము లింక
నొరునిఁ జెప్పఁ బ్రథమపురుష మెదిరివానిఁ దప్పకచెప్ప మధ్యమపురుషము

* రాఁగల రెండుజాములుఁ రాఁగలరాత్రి రెండుజాములు.

తనకుఁ జెప్పుకొను నుత్తమపురుష మివి యేకవచనబహువచనవిధములను
సత్కృతులందు నెసంగుచునుండు నెచ్చటను బ్రథమపురుషమున కేక
వచనమ్మునకు బహువచనమ్మున కరయ భూతార్థమందు నొప్పు నెను నిరియు
మొగి మధ్యమపురుషంబున కితివి యితిరి పరఁగు నయ్యుత్తమపురుషమున కి
తిని ఇతిమి తగఁ జెందును బ్రత్యయంబులు వీనికి లక్ష్యము లివ్విస్తరింతు
కనుఁడు చేసెను జేసి రనఁగఁ జేసితివి చేసితిరి యనంగఁ జేసితిని జేసి
తిమి యన నిటులు నగ్గిల్లు భవిష్యదర్థమునఁ బ్రథమపురుషమున కేక
బహువచనముల కెప్పట్టుల నును నారు చను మధ్యమపురుషమునకు దువుదు
రమరు నుత్తమపురుషమునకు దును దుము దనరుఁ జేయును జేతురనఁగ మధ్య
మపురుషమునకు నమరుఁ జేయుదువు సేయుదురు నాఁగ నుత్తమపురుషమునకుఁ
దనరుచుండును జేయుదును జేయుదుము నాఁగ వరుస నింకఁ బ్రథమపురుషమునకు
వర్తమానార్థైకవచనబహువచనముల నెడి నెదరు నై పలికెడిఁ బలి
కెద రన నిట్లు రాగిలు మధ్యమపురుషమునకు దవు దరు దనరుఁ బలికె
దవు పల్కెదరన నుత్తమపురుషమునకు దను దము నగుఁ బల్కెదను బలికెద
మన నిట్లు కాలత్రయప్రసంగోక్తులవలనఁ గ్రియల్ దగు వరుస నింక
బాళిగాఁ దెలిపెదఁ బ్రథమపురుషమున కల్లభూతభవిష్యదర్థములనె
యరయ స్థావరతిర్యక్ప్రాణివాచకపదములందలి యేకవచనబహువ
చనము లొక్క విధంబె వనము పెరిఁగెను వనమ్ములు పెరిఁగె ననఁగ హయంబు
బలిసెను హయములు బలియును నాఁగను లక్ష్యము లిట్లు చెలంగు నవల
సరవిగా మానవస్థావరతిర్యక్ప్రాణు లర్థంబులై యమరునెడల
నూహింపఁ బ్రకృతిపై నున్న యనేకమాటపయిని బ్రత్యయములు పరఁగుచుండుఁ
గన వర్తమానార్థమున నేకవచనబహువచనములను దియు వియు ననఁగ
సిరి యగుచున్నది సిరు లగుచున్నవి యనఁగ నీలాగున నమరు నెచటఁ
బురుషులఁ జెప్పునప్పుడె యాఁ డనఁగ వచ్చి ముని పల్కుచున్నాఁడ ననఁగ నల్ల
యున్న యన్మాటపై నొప్పు నా ర్బహుతను ధీయులు పలుకుచున్నా రనంగఁ
దెలియ నింక నెడి నెదులు వచ్చు నన్నింటఁ బ్రభువు పల్కెడిఁ జెట్టు పండెడి డెలుఁగు
మొలఁగెడి వలువ కదలెఁడు నాఁ బ్రథమైకవచనముల్ దనరు నివ్వరుసతోన
నవల నప్రాగభావార్థంబులైనట్టి క్రియల నదు వను ప్రత్యయము వచ్చి

తగు నిప్పుడు కుజంబు నొగడక మదకరి బొగడకు చెలి నాఘఁ బొగడు వనఁగఁ
గనఁగ వింటివి కంటి వనుటకుం జెప్పు వచ్చి విన్న కన్గొన్న నిట్లు వెలయునింక
లఘ్వాదు లై చేష్టావదవదన్ని ముఖమునా క్రియాపదములంచె
యిత్వ మేర్పడక [illegible] తల [illegible] వ్యాలుగాఁగ నిలిచి నిలుచు వినుఁడు
పలియించెను జలించె [illegible] చెను [illegible] వ నమియించెను వసించె వహిఁ జరించెఁ
జరియించెను [illegible] ప్పు నిలువతె మఱికొన్ని యొఱుఁగఁ దగును
గణియించెను [illegible] యించెను [illegible] నసఁగ నింకఁ
జూచెనే నవుటనుఁ [illegible] నాఁగి [illegible] నవుటకు నప్పుడు నను
[illegible] ననుటకు [illegible] లగుమ నలుగ ననలఁ
[illegible] నా [illegible] కడపటను నిలుపఁదగు
[illegible] కెదు గజముటల్ [illegible] లు
[illegible] లబ్బెరు [illegible] గము లన
[illegible] ముకారము [illegible] లఘ్వులు [illegible] త్వము తనప్పు
[illegible] నాఁగ [illegible] నా నిట్లు [illegible] మఱియు
[illegible] యొల [illegible] త్వమునకు [illegible] త్వముసగుఁ
[illegible] నపహ్నులం చెత్వ నుమునక యుత్వ మగును
సరవి సముచ్చయ [illegible] నమోంప [illegible] వచనముగఁ దనరు
నేకవచనముగా [illegible] నచ్చి రన మఱియుఁ
గమలజాం డింప్రం [illegible] కీయుఁడు వచ్చి రనఁగఁ [illegible] నసఁ దగ దిఁక
వేపోఁక లనుటకు వేయి [illegible] ఖ్యానవి నిట్లు
చిగురాకు గలయ మొల్చె నటంచు నాయుక్త మాల్యదఁ బెద్దనామాత్యుఁ డనియె
నవల నాచారాక్షమం [illegible] శ్యయాంతంబులకును బహ్వాంబుపదము
నెఱిఁగింతుఁ దెలియుఁడీ యిలకుఁ గోకగుచున్న [illegible] గని [illegible] గుచుండు
నింక స్వార్థములను [illegible] ములయందుఁ గలుగుశబ్దముల యర్థములు వచింతు
నవి యెట్లన వినుండు [illegible] నిప్పుడు [illegible] రనఁగ [illegible] బహుళతను
భువి భక్తులు గణియింపుదురు [illegible] తనపు [illegible] లనఁగ స్వార్థణిచ్చ
కన దీని కేకవచనమున కింపు నిచ్చును [illegible] గనుఁడు తెలియ
ఘనుఁ డెఱిఁగింపునా జనుఁ డెఱిఁగించునా లక్ష్యము లిట్లు చెలంగు నవల
నూహింపఁ బనిచేయుచుండెను నరుని జేయింపుచున్నాఁ డని యిటులు చెప్ప

మాటయె యలహేతుమణ్ణిజర్థంబునఁ బరఁగుచునుండు నిప్పగిది మఱియుఁ
దద్ధాతుమణ్ణిజర్థంబునఁ దముగల్గి యిప్పింత మనఁగ నిల్పెసఁగుచుండు
నోగి స్మార్థణిచ్చునద్దము గల్గి కాలత్రయమున నిత్తు మనంగ నమరుచుండు
నవల యజాతార్థ మతిశయమున నేని మాటిమాటికి నేని తేటగాఁగ
సూచించు నతఁడన నోడిది మీఱఁగ నిల్లు లక్ష్యంబు లెన్న చెలంగు నింక
దొరఁకొన నామధాతు ప్రత్యయార్థము తనయుండు కావలె ననుచు నిచ్ఛ
గొనుచుట యన్నట్లు నింక క్యజర్థము కృష్ణునివలె నాచరించుచున్న
వాఁడన నిట్లింక వహిఁగ నాఖ్యానార్థ మెలను సత్యాపుగఁ బలుకు సనుమొ
దలయిననుపుపులై తగునింక భావకర్మార్థములు లెక్కపెడ నగుట యనఁగఁ
బ్రభువుచేత నోసఁగఁబడుట యనఁగ నిట్టి రూపలు లక్ష్యస్థులై యమరు నవలఁ
గ్రాగసం బగుచోటఁ బత్నంబునిశ నరశ సూయునిష్టాః నిష్ఠయంబులు
నెత్వము నోత్వము నాత్వము నగునగా నలంగ దీనికి లక్ష్యములు వినుండు
వనితరావే యన వాఁలు గలవేమొ నాఁగ నివ్వ యతానో గనొంపఁ
జెలియ నీవేచుమీ చేరనా నన నింక నాదిగాగ నొందను నట్లి నుడులు
నటు నిటు నెటు లన నమరు నా నటుఁజూతు నిటుఁబిల్తు నెటుఁబోయెఁబటమనఁదగు
నటవలెఁ గాదని యిటనాడెడి నెలంత యటఁబాడెడి ననంగ నమర నింకఁ
గ్రియలు విభక్తు లవ్యయములు సంస్కృతపదము లైన నొకచోఁ బరిఢవిల్లుఁ
దెలుఁగున "మాధవం మనసా భజంతి సంతత" మనినట్టుల "దరరథాంగ
పాణియుగ్మాయ తుభ్యం నమో" యన నిట్లు "దహనబింబాధరస్తనభరేషు"
నా వహి మఱియు "సద్భావాగ్విబుధ" మనిన ట్లనునాదాన నటులు గాక
భవతి దదాతి బిభర్తి భాతి చరంతి గిరతి శేతే యను క్రియలు చొరవు
రామః పయోధరం గ్రామేణ సర్వస్య యనెడు విభక్తులు నునుపఁ గావు
కృత్వా హసిత్వా పరిత్యజ్య నాఁగ క్త్వాంతల్యబంతావ్యయాల్ తగవు కృతుల
గేసి గరీయాన్ వరీయా ననెడి యీయసున్ ప్రత్యయాంతము ల్చొరవు తుదల
నెన్నంగ దత్తవాన్ కృతవా ననెడి క్తవతు ప్రత్యయాంతాల్ కృతులను జొరవు
పేచివా నేయివా సూచివా ననుక్వసు ప్రత్యయాంతంబు లేపట్లఁ జొరవు
రంతు మకర్తు మస్త్రంకార మను తుమున్ ణములంతములగు శబ్దములు గూడ
వపిచ నహోవతు లనునవ్యయపదము లొనర విటులఁ దెనుంగునకు మఱియుఁ
జేయఁదగినదినా నీయఁదగినదినా నమరు తవ్యప్రత్యయార్థము లయి

యవల శతృప్రత్యయార్థముగలపేళ్లు వర్తమానార్థాన వఱలు వినుఁడి
మెలనాఁగ వీణవాయించుచుఘనులఁ బిల్చుచు మెచ్చుచుఁ గనుంగొనుచు ననునిఁకఁ
జెలి నాథుఁ బిల్వవచ్చె ననఁ బిల్వ ననుశబ్దము తుమున్నంతమై యమరు నింక
దనుజుతమ్ముని శాశ్వతముగ నిల్పెను రాముఁ డనఁగ శాశ్వతముగ ననుపదము క్రి
యావిశేషణమయి యలరును మఱి విధేయవిశేషణము తెల్పెద వినుఁడు పయి
రాముండు సుగుణాభిరాముం డనుచు విధేయము మున్గాఁ జెప్పి యలవిశేష
ణము పైని నిల్పుల నమరింపఁగా విధేయవిశేషణం బనఁగ వఱలు నిఁక
నావల క్త్వాప్రత్యయార్థపదాళి వినుం డాపించి పిలిపించి యూఁది యలిగి
చేసి చూచి వచించి డాసి నా నివి మొల్ల క్త్వాప్రత్యయార్థము లౌను మఱియుఁ
బ్రణుతించి విరచించి పరిభవించి నను ల్యప్ప్రత్యయార్థములయి వఱలు నిఁకఁ
బడెఁ బఱిచెను బెట్టెఁ బాటించెను ముఖ్య స్వార్థపదముపై సంఘటింపఁ
జనును సాకటపడె సంతోషపడెను శాపఘాతుకు దుఃఖపాలు సలిపె
నఁ బ్రియముగు ధనము గనుగొనెన్ రాము డనుచున్నతోఁ గూడి సుమ్మ గఁ బ్రియుంప
డె భయంపడె నన శబ్దాలు నివ్విధమ్ముగఁ గేవలపదములు పొంగెడదగ దిఁకఁ
గనుఁగొనఁ గనిన వినిన యునిమొదలు పదముల దిన్ల చెలఁగి ఘనతుఁ గుణము నమిరాఁడి
యుపపదంబుమొదలి యిత్వంబు చేసి పొంగెను వాఁ డనుటకు నాఁ డనుచుఁ గూర్చి
పలుకఁదగు నెటులనఁ జెలియుఁ డిదెయె కనినాఁ డనఁ దగను కన్నాఁ డనంగ
విన్నాఁ డనంగను నెలయు నిల్చి యక్కడై యున్న వాఁ డన ననుసమానుఁ
గన్నవాఁ డనఁగను విన్నవాఁ డనఁగ నీవగలను జెప్పఁగావలయు నాతఁ
డట్టివాఁ డిట్టివాఁ డెట్టివాఁ డెట్టు నట్టెఁడు నిట్టెఁడు నెట్టెఁ డనఁగఁ
బరఁగు నిఁకఁ గృదంతధాతుజాతము లెలుఁగును గొన్నింటిఁ దెలుపుదుఁ దగఁ
దలఁపు వలపు మాపు సాల పనుశబ్దము లుపప్రత్యయాంతత నొప్పుఁ జూడు
తలఁకుడు తిరుగుడు సలుపుడు పొగడుడు నను నుడుప్రత్యయములు చెలఁగుఁ
జెలియుట కలఁచుట తలఁచుట యనెడిపదమ్ము లుటప్రత్యయమ్ములయితగు
రహి తోఁపడము కొసరడము కోరడమన నలయుడముప్రత్యయ మగుచుఁ జనుఁ
గన్నెఱికము రాయమన్నెఱికము కడుఁ బెద్దఱికము నిఱుపేదఱికము
పెఱరాచఱికము కన్నుఱికము ననుపేరు లివి ఱికప్రత్యయ మవ్వుచుఁ దనరుఁ
గోఁత వ్రాఁతయుఁ జేఁత నేర్పాత యనునుడులు తప్రత్యయమ్ములయి తగుఁ నలయిక
పొందిక యచ్చిక పోలిక కోరిక యనఁగ నికప్రత్యయ మయి తనరుఁ

గనుకలి వినుకలి యనఁ గలిప్రత్యయాఖ్య నెసఁగుచుండును వినికి యునికి
యనఁగ నికిప్రత్యయాంతత తగు నింకఁ గలుగుట యనుటకుఁ వెలియఁబఱుతు
బలిమి మాలిమి కన్గొల్మి కలిమి పోఁడిమి తాల్మి యన నిమిప్రత్యయమై తనర్చుఁ
దలఁప సభావార్థముల నమిప్రత్యయములు వచ్చి తగు శబ్దములను గొన్ని
తెలిపెద సజ్జగాఁ దలఁపమి, చేయమి, వినమి, కనమి యన నెలయు నిక,
కిప్రత్యయ మగు దాక్షిణ్యన నొక్కటి లోభితనము పెద్దతనంబు చెనఁటితనము
నెఱతనమును గ్రామణితనము పందతన మనఁ దనప్రత్యయమయి తనరు
నలుగుట కలుకన, నిలక మునుక పోక యాఁకన కప్రత్యయ మగుచుఁ బొలు
పొందును నిలుకడ పోకడ యనఁ గడప్రత్యయం బగును విఱుగడ పన్ను
గడ తేరుగడ ద్రిప్పుగడ యనంగను గడప్రత్యయ మగునుఁ గన్పట్టు నింకఁ
గనుటకుఁ గంటయు వినుటకు వింటయుఁ దినుటకుఁ దింటయుఁ వెగి కొనుటకుఁ
గొంటయు ననుటకు నంటయు నన నుటప్రత్యయంబులు వచ్చి పరఁగు ననలఁ
దలఁపఁ బునలకుఁ జుటలు వచ్చి ప్రోపుటకుం బ్రోచుటయనంగఁ గొఱలుచుండు
నింపు నిం చనియెడి యిట్టిశబ్దములమీఁద నొక్కొకయెడ నుట లుండెనేని
అదియెల్ల భావార్థపదము లనుచుఁ వెనుంగునఁ దగుఁ గోపింపు టనఁగ మఱియుఁ
గోపించుట యనంగఁ గాపింపుట యనంగఁ గాపించు టనఁగఁ జొక్కముగు నిక
రాగిల్లు విలసిల్లు రంజిల్లు ననుచోట భావార్థమున నుటప్రత్యయ మయి
రాగిల్లుట యనంగ రంజిల్లు టన విలసిల్లుట యనఁగను జెల్లు నవల
నేర్పుచే నింకఁ గొన్ని విశేషములు లెస్స దెలిపెదఁ గవులెల్లఁ దెలిసికొనుఁడు
కాకుసంబోధనకర్తధారయముల నవ్యయాల నచేతనముపయినిఁ బ్ర
థమలపయి కచటతపలకు గసడదవలు వికల్పమ్ముగ వచ్చు నవల
లలి నుదంతక్రియలపయి కచటతపల్ గసడదవ లగు వికల్పమునను
మొకమోట మిటు సెల్లునె కనంగ స్పృహారి, యానె గపటుపువగలు జగదగణ్య
నీచెప్పినపుడి శౌరి చాలు బుధులకు నీసేసినదియె కృష్ణా సకువఁగ
నుపకృతిసేయనై నపురాణవిగ్రహ విబుధులుపొగడ మీఱుబరమాత్మ (?)
నుతియింతు హరివిగాన తమి మనుపు దేవనది నీకు సుతయు గానఁ దగెశార్ఙ్గి
యననొప్పు నీకఁదొల్లిఘనులు చెప్పినప్రయోగములు వీనికిఁ దెల్పు దమరవినుఁడు
ప్రబలు నుద్యోగపర్వమునఁ గాకువున కాదేశంబురానిది తెలిపెద నివె
యవల "నీచెప్పిన" యనెడికందమ్మున నేపక్షఁ గనువాఁడనే యనఁ దగె

కర్ణపర్వమున వికల్పముచేత సంబోధన కాదేశము రహి రాక
తనరును "మాతండ్రి" యనెడుకందమున "నికృష్టాతునిమె" దని యొసఁగె మఱియు
వరుస నుద్యోగపర్వమున నాదేశ మవ్యయపదమ్ముపయి రాకయె తగుటకు
"ధృతరాష్ట్రుఁ" డనెడి మత్తేభను "గానతగం బొందె" ననుచు నీగతి చెలంగు
నవ్విరాటమ్ములో నాదేశ మది యచేతనపుద్వితీయకుఁ దనరు వినుఁడు
మఱి "భవదాజ్ఞ" యన్మత్తేభఁ 'జక్కువడం జేయదె' యటంచు రంజిలు నికఁ
గర్ణపర్వమున నొక్కట "నృపుండునుభీష్ముఁ" డనెడిచంపకమాలికందు 'మత్స్య
నాథుపసులఁబట్టెనా' యనుషష్ఠ్యర్థమునను జశ్త్వమురాక తనరు నవల
మును కర్మధారయమునకు నాదేశ మచేతనమునకు వచ్చినది యిటులఁ
'దెగి' యనుదాన 'నొండుగడకుఁబోవకుం' డని కర్ణపర్వమందునఁ దనర్చెఁ
గడు విరాటమున నాకర్మధారయమున నాదేశ మొకచోట లే దనుటకు
"నకుటిలుం" డనెడి చంపకమాలికను 'గుంతి యుద్ధుసేయుకొడుక' న్బొలిచె నవలఁ
దనర నచేతనమునకు నాదేశము రానియందునకు విరాటమునఁ దృ
తీయార్థమునను వర్తిల్లుచునుండెను "నాపతిగంధర్వుచేపడి" యనఁ
బరఁగ నచేతనప్రథమ కాదేశంబు రానిది మనుచరిత్రను గణింప
"నీచనుదోయి" యనియెడి యుత్పలమాలికను 'వయఃశ్రీచన' నని చెలంగె
రహిగ నచేతనప్రథమ కాదేశ మొప్పనిది కవులషష్ఠమున "నుచితము
దీనిమే" ననెడిపద్యముతుద "నలపుష్పదామకంబుచెలికిదాపె" ననుచుఁ
దీరయ్యె నింక ద్వితీయ కాదేశంబు వచ్చుట కుద్యోగపర్వమందు
"నావిభురాజ్యపుశ్రీవాలి" యనఁబొల్చె వెలయుహారిశ్చంద్రనల చరిత్ర
యందచేతనముల నాదేశ మాకర్మధారయార్థంబునఁ దగె నిదె "పలు
పగతురగము" లని పలుకుటకుఁ "బలువగతురగము" లనిపల్కఁబడె శ్లేష
నలరు హారిశ్చంద్రనలకథ నింక నాంతపదము మీఁద జశ్త్వమ్ము రాక
సత్వంబు వచ్చిన జాడఁ జూడుఁ డిదె 'సారంగాహితమను సంపెంగనఁ దగె
'నతనుబలం'బనునట్టి కందమునందు నింకఁ గొన్ని తెలుఁగు లేర్పరింతుఁ
దొలుత హారిశ్చంద్రనలచరిత్రను మూర్తి 'తరలక' యనెడికందంబునందు
దరియించు చనెడినాంతపదముమీఁది 'బల్వల' యనుబమున జశ్త్వంబువచ్చి
యఱసున్న లేకయె యలరె శ్లేష నవల వెలయుంగఁ దత్తథ వొండి మిగుల
'మర్యాద' యనుగీతి మఱియట్లు జశ్త్వ మలరి సున్న లేక కుల యనుకుత్వ

మునకు గుత్వమ్ము వచ్చును శ్లేష దాన రాజుల్ లసద్ధృతిని రాజుల్లసదురు
ధృతిసని శ్లేషగఁ 'జతురబ్ధి'యనెడు మత్తేభ సంధి తగఁ బొందించె నింక
నుభయసత్త్వవిమిత్రుఁ డుద్యోగమునఁ 'గల్పకంబు గరము వేడ్కగ' నని చంప
కమునఁ బ్రాసంబు గకారంబుగాఁ జెప్పె 'నౌరకర' మనుక కారమునకు
జత్త్వంబు వచ్చి యచ్చట సున్న లేకుండ "ధృతరాష్ట్రుఁ" డనెడి మత్తేభమందు
'వేగ తెగంబాఱి' నాఁగ నిచ్చోటను గలుగుజత్త్వమ్ము వికల్పతఁ దగు
మొనసి యుద్యోగమ్మున నె "జగమ్ములనెల్ల"డనెడిచంపకమాలికను గకార
మగుటసమునను 'నెంతగుమతులైన' నంచును జత్త్వముకు కారమున నిడె మఱి
వినుఁ డచేతనపదమ్మునకు ద్వితీయార్థమునఁ దగునాదేశము గలిగినది
శాకుంతలమ్మున శార్దూల 'నావాలుఁగనుదోయి' యనుపద్యమునను బ్రాస
మునసె 'యాహావృట్టగనుపింపదే యిక్షు ధన్వ'నకని యిట్లు దనరె మఱియు
"ఒకనిమిష"మను చంపకమాలికందు 'పొమ్మొకవని' విధ్యర్థమునఁ జెలంగుఁ
జేతనపదమున కాతఱి జత్త్వ మొదలి యుద్ధకాండమందులఁ దలిర్చె
వెలయురాఘవపాండవీయమున నచేతనద్వితీయ ప్రథమ నడచుపట్ల
దాని కాదేశంబు రానివిధమునకుఁ జెప్పెదను 'దదంఘ్రిచేర్పు' మనుచుఁ
దనరు నీలాగునఁ దత్త్వావ్యమున మఱి ప్రథమార్థచేతనపదమునందు
జత్త్వంబురాక పొసంగునందుకు గణింప 'సముదాటొపారి పంక్తిరథుఁ' డ
టంచు 'నాపట్టణ' మనుకందమునఁ బొల్చె 'నగరిపురమతల్లి'నా 'వెలయున
ఖిలభువనము' లనునలగీతమున నచేతనమునకుఁ బ్రథమార్థమయిన యెడ
రహిగ నాదేశంబు రాకుండె మఱి యచేతనమున కాకర్త్మధారయమునఁ
బ్రబలు నాదేశంబురాక కన్పట్టెను "బుడమిఱేఁడీరీతిఁ గడఁ"గి యనెడి
తల్లిసమంమునఁ "దనరు న్నొకపురాణమునిదంపతు"లటంచుఁ దనరుదాన
'నన్నగరంబున' ననుచోటఁ బ్రథమమై కరముజత్త్వముగాంచి గరమునఁ దగె
దెలియ నలరు'ద్రోవదివరలీల'యనుచోఁ గ్రియపయినుడి జత్త్వమయి తగె మఱి
సరసపుమాటలఁ జంద్రమౌళికవి రచనఘటించిన హరిశ్చంద్రకథను
ధోరణిగ "నకటాచేరెఁడునేలకు" ననెడిమత్తేభ నాలవపదమున
'రాజకుమారుఁడ' న్రాజిల్లెఁ జేతనమగుపదమునకు షష్ఠ్యర్థమునను
రహిగ నాదేశంబు రాక యీరీతులఁ గృతులందుఁ జెల్లు నొక్కెడలఁ గనుక
యెచట నేయర్థమందె ట్లుండె నట్టులె రచియింపఁగావలె రసికుల కిఁకఁ

బదము మొదల గిత్వ మొదవి గీములు గిందు లనుచు నుండని యెడఁ దెనుఁగుఁగబ్బ
ముల నొక్కయెడఁ బలుకులు జంటగాఁ గూర్చి నుడువుచో రెండవనుడుగు మొదలి
వ్రాయికి గిత్వంబు వచ్చి పులి గిలి నా నిల్లు గిల్లన నిట్టు లెసఁగు నింక
నక్కరములు గొన్ని యమరంగఁ బల్కుచోట గకారము వకార మగుచు నొప్పు
నురుగు నురువు నాఁగ ను మఱి తెల్గున ద్విరుక్తులు విం[illegible] మినమిన తళతళ యన
వహీ నింకఁ దద్భవపదములో సచజలు తలకట్ల నమరు నెత్వములు పొసఁగ
వ్రాక్సైజ్జపదంబు ద్రక్క సాహసము సాము సంబర మనఁ జంను చాయ
చ్ఛక్కరమన జాము జడ జలంగ యన నీజాడలు గానట్టి సచజలెల్ల
నెత్వమ్ము లొసవి యెఱిఁగింతు సెక సేస చెఱకు చెలువ సెట్టి జెట్టి యనఁగఁ
గనఁగ నావలఁ దెనుంగున ణకారమ్ములు తెలిపెదఁ గొన్నింటిఁ దెలియుఁ డిటులఁ
బణఁతి యుసువణించి వణఁకి యణఁకువ నాఁగణఁకయాఁగు జాణ ముణిఁగియనఁగఁ
బోణిమి, మణుఁగు, పూఁబోణి, పణ్యారము, పుకుణించి, బెణఁకె నాఁబరఁగువరుసఁ
గాఁ బదునాల్గు నీకరణి పేర్లెందులే వివి డకారమ్ములై యెసఁగు నొకటఁ
బడఁతి, యురువడించి, వడఁకి, యడఁకువనాఁ, గడఁక, యడఁగి, జాడ*ముడిఁగి నాఁగ
నింక శకారమ్ము లెఱిఁగింతు శేబాసనుుడి యెత్త్వాత్వతఁ దనరు వినుఁడి
శింగాణి శిరి శేలు శివిరి శేమంతి శేకరించెను శేరు శీదరంబు
శిరి శింగణావత్తి శిఁమిడితరటు శిరాజి శేమంబు శేరబుడు లనఁగ
శాబాసనఁగ నిట్టిశబ్దముల్పదునాల్గు †తెలుఁగునను శకారములగు నవల
మొదలను నడుమను దుది శకారము లున్న సంస్కృతశబ్దా లెసంగుఁ గొన్ని
శాలాశిఖా శేషశమశంఖశుభశుక్ర శీతశిలాంశుచిశివ లనంగ
శలశక్రశమిశీలశీర్షశంపా శ్వేతశయశాలిశరశర్వశౌరు లనఁగ
శ్యామాశిఖాశిఖిశ్లాఘాశిరశ్శితశాబశయ్యాశ్లక్ష్ణశక్తు లనఁగ
శిక్యశక్యశిల్పశిష్టశిష్టభ్రశ్రోత్రశుక్లశంఖశ్రవఃశ్రుతు లనంగ
శ్రద్ధాశ్లాఘాశచీశ్యేనశంకాశంకుశార్ఙ్గశిశుశ్మశ్రుశంభు లనఁగ
శూలిశోణశ్రావ్యశుద్ధిశూకశ్లేషశీఘ్రశాణాశ్రితశ్రీ లనంగ
శాంతశుక్తిశయనశరణశబలశపథశమనశకలశతఘ్ను లనఁగ

---

* జాణయను నర్థమున నిది జాడయని యగపడలేదు.

† శింగాణి మొదలు పదునాల్గుశబ్దములును తెనుఁగున శకారము లని కలవు. ఇప్పుడు సకారముగా వాడఁబడుచున్నవి.

శంకరశేముషీశైవాలశాలూరశేఖరశర్కరాశిఖరము లన
నాశరకేశవకౌశికదాశార్హ్వపేశలకౌశలపిశితము లన
దశమాశనమశకక్రశిమదశార్ఙ్గాభ్రశిమనిశీథలశునశిశిరము లన
నశ్రాంతసంశయవిశ్రామకుశలప్రశస్తవిశేషవిశాలము లన
నీశానదేశికవేశంతనాశకకశ్మలకూశ్మాండకశ్యపు లన
నాశ్చర్యనిశ్చయపాశ్చాత్యపశ్చిమశశకకృశానువిశదము లనఁగ
నైశ్వర్యవిశ్వాసశాశ్వతదశనవిశిష్టకిశోరనిశితము లనఁగ
నాశుగోశీరశుగాశంసువిశిఖవిశాఖకశేరునిశాంతము లన
వశవశావేశ్యాంశువంశదంశీరాశికాశకాశీకోశదేశము లన
బాలిశకర్కశాపభ్రంశసదృశాపదేశాశ్రియాశప్రదేశము లన
దాశకశాప్రాంశువేశదిశాపాశకుశనిరాశాదశాకోశము లనఁ
గీశపేశిప్రశ్నలేశాశువేశ్మాశ్మదృశ్యవాంశీపాంశువైశ్య లనఁగ
నాదేశకులిశపలాశనివేశసదేశప్రకాశనిస్త్రింశము లన
నిఁక సకారమ్ముల నెసఁగును గొన్ని శబ్దమ్ములు దాససంత్రాసచమస
సీమాతసీతులసీప్రసూతిస్వసాలసితవిహాయసోల్లసకిలాస
రాసలాసవికాసమాసరవాసరధూసరకేసరకాసరబిస
సితనాసికాసేకసిక్తబృసీస్మేరభసలసైసారిణప్రసవసస్య
ఘనసమాంసలహంసభసితసీతాసుతవిస్మయస్మయసీధుఘస్మరసుమ
వసనసునాసీరవాసవసిస్థాసివాసనాభ్యాసవిలాసము లనఁ 900
దెనుఁగునను అకారమునకు ద్విత్వముగల్గు పేరులు తగుఁ గొన్ని పిట్ట లెట్ట
లట్టులు వెట్టులు కొట్టలు తొట్టలు బట్టెలు జెట్టులు గుట్టము లన
జిట్టులు జట్టులు కుట్టలు మొట్టలు కట్టలు కుట్టులు మట్టు లనఁగ
నట్టావు లిట్టులు పుట్టెలు ముట్టుఁబొల్ గొట్టెలు తొట్టులు కట్టె నాఁగ
వహిమీఱ నింకఁ గవర్గద్వితీయఖకారము లీవయిఁ గలుగుపేళ్ళు
పుంఖానుపుంఖవిశృంఖలాఖ్యాసంఖరింఖదసంఖ్యాకశృంఖల లన
దార్ఖంజనఖురళీనార్ఖాదలేఖకసర్ఖేలనవిశిఖమూర్ఖు లనఁగ
సఖవిశిఖాశిలీముఖసుఖరవిశాఖఖండదుఃఖనఖతుర్ఖారము లనఁ
క్రేంఖచ్ఛిలీముఖకంఖాణముఖఖగఖరఖురఖండాఖుఖడ్గము లన
ఖలఖేదఖన్యులూఖలమేఖలాఖగఖాతఖలీనాతిఖట్వము లన

శేఖరవై శాఖశిఖరసఖీశిఖిశిఖిశిఖండకశతమఖము లనఁగ
ఖాదిరాఖేటకఖర్జూఖసూచిప్రముఖఖచితఖలపూనఖరము లన
తో నింక వర్గచతుర్థఘకారము లై తగు నీపయి నాహ్వాయనములు
ఘంటాఘనాఘనఘ్రాణఘాతుకఘనఘీంకారఘృణిఘోరఘృష్టు లనఁగ
నోఘాఘుఘ్మనిదాఘలంఘనమోఘలఘిమజంఘాలార్ఘవిఘటిక లన
నిర్ఘాతసంఘాతదీర్ఘజంఘామోఘసరఘామఘవమఘిపరిఘము లన
ద్రాఘిష్ఠఘూర్ణితశ్లాఘాప్రఘోషౌఘజఘనప్రఘణమేఘజాంఘిక లన
రాఘవఘస్మరలాఘవానఘపరిఘా*మాఘ్య ఘోణిశఘాసము లన
అర్ఘ్యనిరాఘాటదైర్ఘ్యదార్వాఘాటఘటనాఘటాసంఘఘటము లనఁగ
ఘోటకఘంటికాఘోణఘుమంఘుమోద్ఘాటనరఘుఘుణంఘుణ లనంగఁ
దెలియంగ వర్గద్వితీయథకారము లై రహిఁబొల్చుఁ బై పేరు లింకఁ
బాథివమన్థపార్థివావితథార్థిపృథురాట్ప్రమాథిసక్థ లనంగఁ
దైథికాతిథ్యర్థపార్థపృథుప్రథామంథానమంథరగ్రంథము లనఁ
బ్రీథప్రథమనాథగాథావ్యథానుథాశ్వత్థామ మిథునకపిత్థము లన
గథ్యామనోరథగ్రంథిచైత్రరథోత్థపాథఃప్రథనరథప్రోథము లనఁ
మిథ్యాపథికతథ్యపథ్యపాంథసమర్థతీర్థనిశీథచతుర్థు లనఁగఁ
బ్రార్థనాసర్వథాపార్థయథాతథాతిథివికత్థననిశీథిను లనంగ
యూథకంథాక్రోథవీథీవమథుయూథిపథివరూథిమథప్రమథు లనంగ
నశ్వత్థపృథివికాయస్థావయస్థమస్థసమిదిత్థంభూతసార్థము లన
నస్థిరస్థేమస్థిస్థితిస్థగితస్థలసక్థిసుస్థవిరాతిథికము లనఁ
బ్రస్థానసంస్థావ్యవస్థామహాస్థాకరస్థసిక్థమిథిలాప్రస్థము లన
వరుసగా నింక మీఁద వర్గచతుర్థధకారము లనరును గోరువగను
గంధబంధురసింధుసైంధవసింధురరాధామధురిపువిరాధు లనఁగఁ
గంధరాంధదివాంధగంధబాంధవబాధుసంధానుసంధానసంధు లనఁగ
నంధకపరిపంధిదంధనాద్ధావిధాధూసరశ్రద్ధాతిధూర్తు లనఁగ
యుద్ధసన్నద్ధనిరుద్ధబద్ధాసిద్ధవిద్ధానిరుద్ధప్రసిద్ధు లనఁగఁ
బద్ధతిగోధాసముద్ధతాయుధసుధాపీవధాయోధనవిధము లనఁగ
బుద్ధసమిద్ధసమృద్ధకదధ్వాధ్వధైనుకాబధ్నత్ప్రధానము లన

* పరిఖ యని కవర్గద్వితీయముగా నుండవలయును.

1. సమిత్=కాష్ఠము. ఇది తవర్గ ద్వితీయాంతముకాదు.

ధైర్యాభిధానమాధుర్యధూర్ధీధూతధృతిపిధానధ్వస్తధృతము లనఁగ
ముగ్ధదుగ్ధస్నిగ్ధదిగ్ధసమాధిధురంధరాంధోధ్వాంతకంధు లనఁగ
విధువిధుధ్వాంతఘాతివిధివిధురవ్యాధియోధైధమాననిరోధము లన
బంధూకసంబంధగంధకసంధ్యవధిప్రతిషేధకధిషణు లనఁగ
వింధ్యాద్రిసౌగంధ్యసంధ్యానర్ధిరక్తసంధ్యకసంధ్యాత్యవంధ్యము లన
నిర్ధారణార్ధాంగమర్ధరమర్ధర్తవార్ధకస్పర్ధాళుగీర్ధవు లన
వార్ధక్యగీతార్ధమూర్ధన్యవర్ధకివర్ధితాయోధ్యాధివర్ధకు లన
వార్ధశ్రవోవార్ధిమూర్ధగోవర్ధనహార్ధుషికాంతర్ధినిర్ధను లన
ధ్రువధునివ్యాధోవిధుంతుదాంతర్ధానశోధనధృతిధూపసౌధము లన
దోర్ధృధాయ్యాస్నిగ్ధదోర్ధ్గ్రీవధూధవశ్రద్ధాప్రబుద్ధప్రవృద్ధు లనఁగ
స్తబ్ధరోమవిలబ్ధలుబ్ధకప్రారబ్ధలబ్ధాభిలబ్ధిసంలుబ్ధు లనఁగ
గృధ్రమహీధ్రాంతరోధ్రసధ్రీచీసరంధ్రసరంధ్రపురంధ్రు లనఁగ
నింధనసింధుజలంధరసంబాధవధ్రిసైరంధ్రాంధ్రవంధ్య లనఁగ
బుధ్నవద్గృధ్నుధీబ్రధ్నబుధ్నమధురాదధిశతధాసీధునిధు లనంగ
ధూమధావనసాధుధామధర్మధిషణామాధవాభిధమధుమాధవు లన
బోధమేధోపాధిసాధారణవిధాతృమధురమధూళికామధువు లనఁగ
నాధ్మాతవేధోధిసిధ్మలభూధరదేధ్మీయమానసుధేధ్మ లనఁగ
మేధ్యమధ్యధ్యానసాధ్యవధ్యారాధ్యమధ్యమాధ్యాహారబాధ్యము లన
ధారణాధోరణధోరణీధారాళధారాధురీణధూర్ధరు లనఁగ
నధరాధరాధోక్షబుధవధూధానుష్కధూర్వహధౌరేయ ధుర్యు లనఁగ
సాధకనిషధప్రసాధనదుర్ధనుర్ధారణీవారిధిధరణు లనఁగ
నిధువనధ్వజనీపరిధిబధిరీధ్వజారాధనద్వైధశరధు లనంగ
మాగధసాన్నిధ్యగాధప్రణిధిసముత్సేధావరోధనిషేధము లన
గాధేయవిధిపరివ్యాధమహాపాపఘశపధ[1] రాధేయవిశ్లధము లనఁగ
ధన్యధూర్జటివిరోధకృదనురాధాకబాధానుబంధిప్రబంధము లనఁ
బరిధావిసిద్ధార్ధి బహుధాన్యసుసుధిరోద్గారిసాధారణధాతువు లనఁ
గ విరోధినిధనధాతువసుధాధ్యేతవ్యధర్మధర్మ్యాధానధర లన నీఁక
సౌవిదల్లుఁ డనంగ దౌవారికుఁ డనంగ సౌపరనృపతినా యౌవన మన

1. శపథాద్వితీయాంతము.

తెలియు సంస్కృతమున ద్విత్వంబు లేని మధ్యవకారనామంబు లవని నింకఁ
గనఁ దెనుంగునను వకారములకు ద్విత్వములు గల్గి కొన్ని పేరులు చెలంగు
అవ్వ కవ్వము చివ్వ క్రొవ్వు బువ్వము గవ్వ నివ్వటి త్రవ్వము గువ్వ లనంగ
బువ్వ జవ్వాలు నవ్వు నెవ్వగ నువ్వులు లవ్వ జువ్వలు మువ్వ లనంగ నింకఁ
గ్రయ్యసాన్నాయ్యనికాయ్యధాయ్యాక్షయ్యజయ్యసాహాయ్యసంచాయ్యపాయ్య
శయ్యాదిశబ్దాలఁ గియ్యవల్లు దనప్పు నీకియవల్లు రా కెసఁగునట్టి
పదములు తగు నింక నైయాసికాస్త్రీయ ధైయుంగసీన నైయాయికు లన
వైయాత్యమనఁగను వైయాకరణులు నైయగ్రోధములు ద్వితీయులు సన గమ
ణీయతదీయత్వదీయమదీ గార్హ్యదీయులు నా యుష్మదీయు లనఁగఁ
గమనీయతపనీయగణనీయవాధ్యసుటీయు లనఁగ భవదీయు లనఁగ
నింకమీఁద మకారసంకలితహకారములు కొన్ని దనరాసఁ జెలివిడిగను
గనుఁడు జిహ్మజిహ్మగబ్రహ్మబ్రహ్మగబ్రాహ్మణు లనఁ బరబ్రహ్మ మనఁగ
నింక రంహంసంహృబృంహణసంహితాసంహతిసంహారసింహాసంహా
సనము లన్ శబ్దముల్ కనఁగ ననుస్వారయుతహకారమ్ములై యొప్పు నిటులు
నింకమీఁద హకారసంకలితవకారము లగుమఁ గొన్ని రాజిలుచు నుండుఁ
బ్రహ్వగహ్వరకహ్వవిహ్వలాహ్వనాహ్వబహ్వశ్విబహ్విష్ఠజిహ్వ లనఁగ
గుహ్యసముహ్యదందహ్యమానగ్రాహ్యకేలిహ్య లనఁగ నాహ్యక్ష యనఁగ
సహ్యజాబాహ్యపవాహ్యగుహ్యకసహ్యవాహ్యలేహ్యము లన వఱలుపదము
లన్నియు నిర్బంధములై కిమ్యప్లతోఁ గూడుకయుండు నీజాడ నింక
నిర్ణయస్వర్ణదీమూర్ణితిగీర్ణాధులనుశబ్దములముంగఁ గ్రిసయున మను
శబ్దమునందు నెసఁగు ద్వితీయనకారములకు ణకారము గలుగ దటుల
నల్లయాచార్యాని యనుశబ్దమునకు లే కర్ణవర్ణాహల్ ణకారము లిఁక
ద్రుహిణద్రుతధ్రువద్రుపదత్రుటీద్రుమభ్రాభ్రుకుంసశుశ్రుస్రు చ్చవములు
క్రూరవిశ్రుతశత్రుకుద్ధశత్రుకభ్రూణములు కొన్నితోడిక్రార
లింక వట్రువసుడి పొంకమౌ శబ్దాల పేరులు తగుఁ గొన్ని భృంగశృంగ
కృపకృషికృతిభృతినృపసృణిపృథువృత్తిధృతివృషదృశభృగుపృథులవృజిన
విసృమరాసృక్సృతిఘుసృణమసృణగృహకృత్తిప్రసృతిదృప్తవృద్ధితృప్త
వృక్షావృషభపరివృషకృత్స్నమృద్ఘృతగృధ్నుకృంతసబృసీతృణసృగాల
దృగ్దృష్టిఘృణిఘృష్టికృకవాకుమృగవృష్టితృష్ణాదృషత్పృషత్తృష్ణ లనఁగ

నీకమీఁదఁ దెనుఁగునఁ బృథివి యన్వేరొండుఁ గాక కడమ కొమ్ముకార్ర లగును
గాన నీద్వివిధముల్ కవులు ప్రాసస్థలుల్ తెలిసి పద్యంబుల నిలుప మిగుల
నిటుల వెలయుచునుండునౌనెల్లకృతులఁ, జగతినాచంద్రతారార్కమగుచునిదియు
వ్రాయఁ జదివిన వినిన నెవ్వారి కైన, విభవములు గల్గు నీకృప వేంకటేశ.

పంచచామరము. ఘనాఘనాతికాంతికాంతకాంచనాక్షశాసనా

జనాసశాక్షనాచనాక్షశాసనాజపాలకా

ఘనాఘనావనాఘనాఘకాలపాకనాశనా

ఘనాఘనాశనాకపారిఖండనారమాధవా.

—: ఇది త్రిశూలబంధము :—

ఘ		తి		లకా, ఘనాఘనావ
నా	తి	కాం	చనాక్షశాసనా, జపా	రిఖండనారమాధవా.
ఘ		త		కనాశనా, ఘనా

ఈపద్యమునకర్థము:—ఘనాఘనాతికాంతికాంత- ఘనాఘన=మేఘుని యొక్క, అతికాంతి=అతిశయమైన కాంతివంటి కాంతిచేతను, కాంతా=ఒప్పెడివాఁడా! కాంచనాక్షశాసనా-కాంచనాక్ష=హిరణ్యాక్షునికి, శాసనా=శిక్షకుఁడైన వాఁడా! జనాసశాక్ష- జన=జనులవిషయమై, అ=అంతటను, సశ=కాంతితోఁ గూడినటువంటి, అక్ష=కన్నులుగలవాఁడా! నాచనాక్షశాసనాజపాలకా- నా=జ్ఞానప్రధానమైనటువంటి, చ=చంద్రునికిని, న=వినాయకునికిని, అక్షశాసన=జితేంద్రియులకును, అజ=బ్రహ్మకును, పాలకా=పాలకుఁడైనవాఁడా! ఘనాఘనావనా=గజరక్షకుఁడా; ఘనాఘకాల- ఘన=ఘనమైన, అఘ=పాపమునకు, కాల=అంతకుఁడా! పాకనాశనాఘనాఘనాశ- పాక=చిన్నవాండ్రను, నాశనా=కొట్టుటకు, అ=హేతువైన, ఘనాఘన=ఘాతుకులను, అశ=హరించువాఁడా! నాకపారిఖండనా- నాకపారి=రాక్షసులను, ఖండనా=ఖండించెడివాఁడా! రమాధవా=ఓలక్ష్మీధవుఁడా!

ఇందులకు నానార్థరత్నమాలికానిఘంటుప్రయోగములు.

సః పుంస్యమాసుతే వాయౌ దేహే కాంతే తు సాస్త్రియామ్.
చ స్తురుష్కే స్వరేచాపే[1] చకోరే చంద్రమస్యపి.

1. చాపే- అనుటకు చోరే అని కలదు.

శాస్త్రీయాం దేవపూజాయాం శక్తౌ శోభావరేణ్యయోః కంపేవిత్తే భారే యుగాగ్రయోః.

హేరంబే నః పుమాన్ నాస్త్రీ నాథా(సం)సుజ్ఞానవాద్యయోః.

అకారో బ్రహ్మవిష్ణ్వీశకమఠేష్వంగణేరణే
గౌరవేన్తఃపురే హేతౌ భూషణేంఘ్ర్యావు మేజ్జయోః.

శక్రఘూతుకమత్తేభవర్షుకాబ్దఘనాఘనాః. (ఘనాఘనస్త్విన్ద్రే, వర్షుకమేఘఘూతుకమత్తేభే) అని ముద్రితప్రతి.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్పెరుంబూదూరియతిరాజాచార్యవర్యకరుణాకటాక్షసంప్రాప్తాంధ్రకవితాసామ్రాజ్యధురంధర నీతియుగంధర నందవరకులకలశజలధిపూర్ణిమాచంద్ర సత్యహరిశ్చంద్ర వాసిష్ఠగోత్ర ప్రశస్తాశ్వలాయనసూత్ర కార్యఖడ్గప్రవీణ కామినీజనపంచబాణ కర్ణాటతుండీరచోళపాండ్యమండలప్రముఖాఖిలమహీమండలాఖండలదత్తమత్తసింధురసైంధవాందోళికాచి రత్నరత్నకాంచనాంబరాదివస్తుప్రశస్తమందిర నిరంతరవసదిందిర సకలకళావిచక్షణ నిఖిలశుభలక్షణలక్షణకవి వేంకటపత్యమాత్యాభిధానాస్మద్వరవిరచితంబును మంగమాంబాసమేతగణపవరాప్పయమంత్రిమణివిఖ్యాతమజ్జనకరూపాలపేల్లంగాసనాథతిరువేంగళనాథాంకితంబును నగు సర్వలక్షణశిరోమణి యను మహాకావ్యంబునందలియాంధ్రకౌముదియందు నాంధ్రోద్భవకారణంబును బంచవిధాంధ్రభాషాస్వరూపంబును సంజ్ఞాప్రకరణంబును నజంతసంధినిరూపణంబును హలంతసంధిప్రచారంబును విభక్తినిర్ణయంబును నవ్యయపద్ధతియును స్త్రీప్రత్యయకథనంబును కారకగ్రథనంబును సమాసభేదంబును తద్ధితపదనిష్పత్తియు సుప్తిజంతవాచకవిన్యాసంబును గృదంతప్రత్యయరీతిభావార్థప్రతిపాదనంబును వికల్పజశ్త్వాదేశవిధంబును సామాన్యవిశేషసూచకంబును శకారసకారభేదనిశ్చయంబును ఖఘుధభవర్ణసరణియును వకారయకారద్విత్వశబ్దసూచనంబును సంయుక్తహాకారశబ్దభేదప్రకటనంబును రేఫఋకారవివరణంబును గలయది తృతీయోల్లాసము.

కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తులో వెలకు దొరకు గ్రంథములు.

1	విప్రనారాయణచరిత్రము-చదలువాడ మల్లయ్యకవి	...	0	8
2	జైమినిభారతము-వచనము-వేంకటకృష్ణప్పనాయఁడు	...	0	12
3	కవిజనాశ్రయము-వేములవాడ భీమకవి	... ...	0	10
4	చంపూరామాయణము-ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవి	... ...	1	0
5	నీతిసీసపద్యశతకము-తాళ్ళపాక పెదతిరుమలార్యుఁడు	... ...	0	2
6	యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనము-జ. రామయ్యపంతులుగారు	...	0	8
7	జ్యోతిశ్శాస్త్రసారము-శ్రీమాన్ కపిస్థళం కృష్ణమాచార్యులుగారు	...	0	8
8	జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము-శిష్టు సర్వశాస్త్రికవి	... ...	0	2
9	సర్వేశ్వరశతకము-యథావాక్కుల అన్నమయ్యగారు	... ...	0	3
10	కావ్యాలంకారచూడామణి-విన్నకోట పెద్దయకవి	... ...	0	8
11	అకారాద్యముద్రిత గ్రంథసూచిక	... ...	0	8
12	ప్రాకృతభాషోత్పత్తి-శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు	...	0	12
13	శివతత్త్వసారము-మల్లికార్జునపండితారాధ్యులు	... ...	0	12
14	చంద్రభానుచరిత్రము-తరిగొప్పుల మల్లన్నకవి	... ...	1	0
15	శివరాత్రిమాహాత్మ్యము-శ్రీనాథమహాకవి	... ...	0	12
16	ఆర్యభాషావిభాగము-శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు	...	0	8
17	హ్రస్వరంగములు-కొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు	... ...	0	8
18	నారసింహపురాణము—ఉత్తరభాగము-హరిభట్టు	... ...	1	0
19	మన్నారుదాసవిలాసనాటకము—రంగాజమ్మ	... ...	0	8
20-21	కాళిందీకన్యాపరిణయము (రెండుభాగములు) అహోబలపతి	...	1	4
22	రెడ్లనాఁటి రెండుశాసనములు	... ...	0	4
23	ఆంధ్రధాతుమాల—చిన్నయసూరి	... ...	0	12
24	శాసనపద్యమంజరి	... ...	0	12
25	శతకసముచ్చయము (ప్రథమభాగము)	... ...	0	12
26	పరిషత్పుస్తకభాండాగారము. (ద్వితీయభాగము)	... ...	0	8
27	సూత్రాంధ్రవ్యాకరణములు—చిన్నయ్యసూరి	... ...	0	8
28	రసాభరణము—అనంతకవి.	... ...	0	8
29	ఆంధ్రశబ్దచింతామణి-బాలసరస్వతీకృతాంధ్రటీకోపేతము	...	0	8
30	షోడశకుమారచరిత్రము-వెన్నెలకంటి అన్నయ్య	... ...	0	8
31	హంససందేశము-కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు	... ...	0	2
32	శతకసముచ్చయము (ద్వితీయభాగము)	... ...	0	10
33	రాయవాచకము	... ...	0	8
34	సింహాసనద్వాత్రింశిక-ద్వితీయభాగము-గోపరాజకవి	... ...	0	10

౧	Dravidian Lexicography జయంతి రామయ్యపంతులుగారు	...	0	4
౨	Defence of Literary Telugu జయంతి రామయ్యపంతులుగారు	...	0	8
3	చాటుధారాచమత్కారసారః-(సంస్కృతము) ...	...	0	8
౪	ఉత్తరరామచరిత్రము-జయంతి రామయ్యపంతులుగారు ...	...	1	0
౫	అమరుకము-సాంధ్రము-జయంతిరామయ్యపంతులుగారు	...	1	0
౬	సాంబోపాఖ్యానము- రామరాజురంగప్పరాజు ...	...	1	0

సింహాసన ద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయ భాగము.

కొఱవి గోపరాజకవి ప్రణీతము.

6 మొదలు 12 ఆశ్వాసములు.

అద్భుతకల్పనలు - చక్కనిభాష - యుక్తియుతములగుకథలు - హృద్యములగు పద్యములు.

వెల రు 0—12—0.

షోడశకుమారచరిత్రము.

వెన్నలకంటి అన్నయ్యకవి.

కథలకు నిధి - దశకుమారచరిత్రమువంటిది - సింహాసనద్వాత్రింశికయు నిదియు నొకదానికొక్కటి యీడుతీయని పద్యకావ్యములు.

వెల రు 0—8—0.

Pyda Venkatachalapati Telugu Manuscript Print Fund Series No. 1.

సాంబోపాఖ్యానము.

శ్రీకృష్ణదేవరాయల యల్లుఁడగు

అళియరామరాజునకుఁ బెద్దతండ్రిమనుమఁడగు

రంగప్పరాజకవి రచించినది.

వసుచరిత్ర కళాపూర్ణోదయములకంటెఁ బూర్వప్రబంధము.

చిత్రశ్లేషలకు నిలయము. అత్యద్భుతవర్ణనల గని. స్వభావోక్తులకు నిధి.

వెల రు 1—0—0.